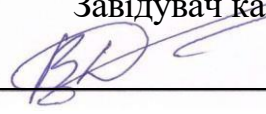

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

«9» грудня 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

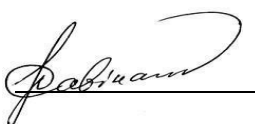
**на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»**

**на тему: «УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

Виконав: студент 6541м групи

 Дон А.Г.

Керівник роботи:

 доцент, к.т.н.
Савіна О. Ю.

Миколаїв 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування

імені адмірала Макарова

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Кафедра Теоретичних основ олімпійського та професійного спорту
Спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»
Освітня програма «магістр»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

(підпис)

«9» грудня 2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту _____ Дон Андрію Геннадійовичу

1. Тема роботи: «Управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації».

Керівник роботи Савіна Оксан Юріївна, канд. техн. наук., доцент
Затверджені наказом ректора № 1254-уч від «09» грудня 2024 року

2. Термін подання роботи: 01.12.2024 р.-14.12.2024 р.

3. Вихідні дані по роботі: розглянути теоретичне підґрунтя сутнісних характеристик фізичної культури і спорту, вітчизняний і закордонний досвід управління фізичною культурою і спортом в умовах глобалізації; проаналізувати глобальні та національні тренди розвитку сфери фізичної культури і спорту; виявити вплив функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах; визначити можливості імплементації досвіду управління розвитком фізичної культури і спорту країн ЄС в Україні, а також розробити концептуальну модель управління розвитку управління фізичною культурою і спортом в умовах глобальних викликів і надати рекомендації щодо вдосконалення стратегічних векторів розвитку управління фізичною культурою і спортом під впливом глобалізації.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів).

Концептуальні засади управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобальних викликів. Дослідження управління сферою фізичної

культури і спорту в умовах глобалізації. Перспективи розвитку сфери управління фізичної культури і спорту в умовах глобалізації.

5. Перелік презентаційних матеріалів: на студентських наукових конференціях, слухання на засіданнях кафедри з проміжними результатами роботи, електронна презентація.

6. Виконання розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	Савіна О. Ю., к.т.н., доцент	01.02.2024 р.	01.02.2024 р.
II	Савіна О. Ю., к.т.н., доцент	01.04.2024 р.	01.04.2024 р.
III	Савіна О. Ю., к.т.н., доцент	02.05.2024 р.	02.05.2024 р.

7. Дата видачі завдання

25 січня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Підготовчий етап: вибір теми, розроблення обґрунтування теми	січень 2024 р.	Виконано
2.	Опрацювання об'єктної частини дослідження (теоретичний етап)	лютий 2024 р.	Виконано
3.	Експериментальний (емпіричний) етап дослідження /за наявності/	березень – травень 2024 р.	Виконано
4.	Аналітичний етап	червень 2024 р.	Виконано
5.	Підготовка тексту магістерської роботи	вересень – жовтень 2024 р.	Виконано
6.	Перевірка на наявність текстових збігів/ідентичності/схожості із використанням програмно-технічного Засобу Антиплагіатної інтернет-системи Unicheck	Не пізніше ніж за 2 тижня до захисту	Виконано
7.	Рецензування магістерської роботи	Не пізніше ніж за 2 тижня до захисту	Виконано
8.	Попередній розгляд магістерської роботи на кафедрі.	Не пізніше ніж за 2 тижня до захисту	Виконано
9.	Офіційний захист магістерської роботи на засіданні АК	за графіком Атестаційної комісії (АК)	

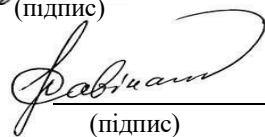
Студент

(підпис)

Дон Андрій Геннадійович

(ПІБ)

Керівник роботи

(підпис)

Савіна Оксана Юріївна

(ПІБ)

АНОТАЦІЯ

Дон А. Г. Управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації. Кваліфікаційна робота зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», освітньої програми «Олімпійський та професійний спорт». Миколаїв: НУК ім. адм. Макарова, 2024. 93 сторінки.

У магістерській роботі розглянуто теоретичне підґрунтя сутнісних характеристик фізичної культури і спорту, виявлено їхні тенденції й стратегічні цілі, охарактеризовано міжнародне регулювання управління фізичною культурою і спортом в умовах глобалізації. Проаналізовано сучасний стан та національні особливості управління сферою фізичної культури і спорту. Досліджено глобальні та національні тренди розвитку спорту, а також виявлено вплив функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах. Оцінено досвід управління сферою фізичної культури і спорту в країнах ЄС та визначено можливості його імплементації в Україні. Розроблено концептуальну модель управління розвитком сфери фізичної культури і спорту в умовах глобалізації та сучасних викликів

Ключові слова: управління сферою фізичної культури і спорту, глобалізаційні умови, тренди розвитку спорту.

ANNOTATION

Don Andrii. Management of physical culture and sports in conditions of globalization. Qualification work on specialty 017 «Physical Education and Sports», educational program «Olympic and Professional Sport». Mykolaiv: Admiral Makarov National University of Shipbuilding. 2024. 93 pages.

The master's thesis examines the theoretical basis of the essential characteristics of physical culture and sports, identifies their trends and strategic goals, characterizes the international regulation of physical culture and sports management in the context of globalization. Analyzes the current state and national features of physical culture and sports management. Researches global and national trends in the development of sports, and also reveals the impact of the functioning of physical culture and sports institutions on the level of population health in globalization conditions. Evaluates the experience of managing the

sphere of physical culture and sports in EU countries and identifies the possibilities of its implementation in Ukraine. Develops a conceptual model of management of the development of the sphere of physical culture and sports in the context of globalization and modern challenges.

Keywords: management of the sphere of physical culture and sports, globalization conditions, sports development trends.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	11
1.1. Теоретичне підґрунтя сутнісних характеристик фізичної культури і спорту	11
1.2. Управління фізичною культурою і спортом в умовах глобалізації: тенденції й стратегічні цілі	18
1.3. Міжнародне регулювання у сфері фізичної культури і спорту	27
1.4. Глобальні та національні тренди розвитку сфери фізичної культури і спорту	34
Висновки до першого розділу.....	45
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	47
2.1 Методи дослідження.....	47
2.2 Організація дослідження.....	50
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	51
3.1. Аналіз впливу функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах	51
3.2. Оцінка сучасного стану та національних особливостей управління сферою фізичної культури і спорту.....	59
3.3. Тенденції імплементації зарубіжного досвіду управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні.....	65
3.4. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення стратегічних векторів розвитку управління фізичною культурою і спортом під впливом глобалізації.....	71
Висновки до третього розділу.....	81
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ	91
Додаток А.....	91

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

CAS - Спортивний арбітражний суд

ВООЗ - Всесвітня організація охорони здоров'я

ЄС - Європейський Союз

МОК - Міжнародний олімпійський комітет

МФ - Міжнародні спортивні федерації

ООН - Організація об'єднаних націй

ОЕСР - Організація економічного співробітництва та розвитку

ШВСМ- школи вищої спортивної майстерності

TAFISA - Асоціація сприяння міжнародному руху «Спорт для всіх»

ФІБА - Міжнародна федерація баскетболу

ІВА - Міжнародна асоціація боксу

ІТФ - Міжнародна федерація тенісу

ВСТУП

Глобальний інформаційний прогрес і стрімкий інноваційний та науково-технічний розвиток у ХХІ столітті обумовили суттєву зміну ролі сфери фізичної культури і спорту у світовому суспільстві. Об'єктивні реалії суспільного розвитку України, її прискорена інтеграція в європейську спільноту в умовах військового стану вимагають перегляду базових підходів щодо осмислення ролі фізичної культури у суспільному розвитку.

Фізична культура і спорт відіграють значну роль у житті сучасного світового співтовариства на багатьох рівнях: від забезпечення здоров'я націй до формування іміджу держави на міжнародній арені, від соціальної адаптації молоді до сприяння сестейному розвитку. Державна політика у сфері фізичної культури та спорту має важливе значення для розвитку країни та потребує уваги з боку держави та громадянського суспільства, їхньої плідної взаємодії, адже тільки за таких умов можливо досягти створення сприятливого середовища для розвитку цієї сфери з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін. Як частина глобалізованого світу, Україна має враховувати загальні тенденції світового розвитку, в тому числі, у сфері фізичної культури та спорту, адаптувати досвід інших країн, який може дати позитивні результати при його застосуванні на наших теренах. В умовах прискорених змін та динамічного розвитку, притаманних глобалізації, управлінські процеси в сфері фізичної культури та спорту мають постійно корегуватися відповідно до вимог сьогодення. Питанню управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації надається багато уваги серед науковців й фахівців (українських й закордонних), так і з боку спортивних організацій (національних й міжнародних). Зокрема, відомі роботи українських науковців Бондар А. С., Гасюк І.Л., Кузьменко О.О., Ліщук С.В., Леонової Ю. О., Павленка Ю. Савіної О. Ю., Сутули В. тощо. Серед закордонних авторів виділяються роботи Brownell, Besnier, Freeburn, Moeller V., J. Nauright, Siekmann та ін.

Міжнародний олімпійський комітет, Всесвітня організація охорони здоров'я, ЄС, Міжнародні спортивні федерації та ін. інституції здійснюють постійну координацію, регулювання, організовують наукові дослідження, вирішують численні проблеми й намагаються мінімізувати загрози для розвитку сфери фізичної культури і спорту на регіональному та глобальному рівнях.

Мета і завдання дослідження - науково-теоретичне обґрунтування стратегічних напрямків управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних **завдань**:

1. розглянути теоретичне підґрунтя сутнісних характеристик фізичної культури і спорту, виявити їхні тенденції й стратегічні цілі, охарактеризувати міжнародне регулювання управління фізичною культурою і спортом в умовах глобалізації;

2. проаналізувати сучасний стан та національні особливості управління сферою фізичної культури і спорту;

3. дослідити глобальні та національні тренди розвитку спорту, а також виявити вплив функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах;

4. оцінити досвід управління сферою фізичної культури і спорту в країнах ЄС та визначити можливості його імплементації в Україні;

5. розробити концептуальну модель управління розвитком сфери фізичної культури і спорту в умовах глобалізації та сучасних викликів.

Об'єкт дослідження – процеси управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації.

Предмет дослідження – сукупність засобів, моделей, методів управління, зовнішніх та внутрішніх умов та факторів під впливом яких відбуваються процеси управління в сфері фізичної культури і спорту в умовах глобалізації.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- розроблено концептуальну модель управління сфери фізкультури і спорту в Україні в умовах глобалізації і сучасних викликів;
- розроблено рекомендації щодо вдосконалення стратегічних векторів розвитку управління фізичною культурою і спортом в Україні під впливом глобалізації;
- доповнено глобальні та національні тренди розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Практична значущість одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути застосовані у різних практичних сферах, пов'язаних із функціонуванням та розвитком системи управління сферою фізичної культури та спорту на всіх рівнях. Акт впровадження у навчальний процес (протокол засідання кафедри № 4 від 27 листопада 2024 р.), додаток Б.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були викладені в статті «Тенденції управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації» в Гуманітарному віснику НУК: збірник наукових праць. Миколаїв: Ілліон, 2024. Вип. 17. с. 71-84.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової та методичної літератури; аналіз документальних та архівних матеріалів; вивчення досвіду провідних вітчизняних й іноземних фахівців, міжнародних організацій; статистичні методи, методи експертного оцінювання, методи аналізу, узагальнення, індукції та дедукції, аналогії, абстрагування й конкретизації, порівняльний метод, метод прогнозування тощо.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 93 сторінці тексту, містить 15 таблиць, 16 рисунків. У бібліографії подано 50 джерел, з них – 15 публікацій зарубіжних авторів.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

1.1. Теоретичне підґрунтя сутнісних характеристик фізичної культури і спорту

Фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволенням їхніх моральних, естетичних та творчих запитів, реалізації життєвої важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами та зміцнення миру. Термін «фізична культура» доцільно залучати до наукового та суспільного обігу для окреслення діяльності людей, яка пов'язаної із виконанням чи використанням фізичних вправ.

Фізична культура виступає важливою складовою загальної суспільної культури й тісно пов'язана з системою фізичного виховання, спортивними організаціями, спеціальними науковими дослідженнями, які є необхідними для фізичного виховання молодого покоління, розвитку масового спорту, громадської та особистої гігієни, раціональної організації активного відпочинку тощо. Аспекти фізичної культури представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Аспекти фізичної культури [33]

№ пп	Аспекти	Характеристика аспектів
1	Діяльнісний	Доцільна рухова активність людини у вигляді різних форм фізичних вправ, спрямованих на формування необхідних у житті рухових умінь і навичок; розвиток життєво важливих фізичних здібностей; оптимізацію здоров'я і працездатності.
2	Предметно-ціннісний	Матеріально-технічні засоби і духовні цінності, які створені суспільством для забезпечення ефективності фізичної культурної.
3	Результативний	Сукупність корисних й позитивних результатів використання фізичної культури, які відображаються у володінні людиною цінностями, надбаннями високого рівня фізичної дієздатності.

На думку вітчизняного науковця В. Сутули, «фізична культура являє собою комплексне поняття». Він зазначає, що «це історично зумовлена діяльність людей, пов'язана з використанням фізичних вправ, та її індивідуально і суспільно значущі результати; це цілісна соціально-педагогічна система, основними структурними елементами якої є фізичне виховання, спорт, фізична рекреація (фітнес); фізичній культурі притаманний соціальний механізм саморозвитку, який проявляється в діалектичній єдності, з одного боку, конкуруючої діяльності людей із задоволення різноманітних потреб у використанні фізичних вправ, а з іншого - суспільної оцінки соціальних явищ, які виникають на основі такої діяльності; це історична еволюція сфери діяльності людей, що пов'язана з використанням фізичних вправ, для узагальнюючої назви якої застосовують термін «фізична культура», проходить за такими основними напрямками - виховний, видовищний, оздоровче-рекреаційний, релігійний» [24].

Оскільки фізкультурно-спортивна сфера, ядром якої є спорт, є видовою категорією по відношенню до родової (більш загальної категорії) - сфери суспільного життя, то слід мати на увазі, що спорт перебуває в діалектичному зв'язку з іншими сферами суспільного життя, що здійснюють вплив на його зміст, особливості та динаміку.

Спорт є важливою сферою життєдіяльності (соціально-економічною, політико-правовою, морально-естетичною) цивілізованого суспільства і культури в цілому, що супроводжує процеси його становлення. На нашу думку, «соціокультурна складова спорту знайомить людей, а особливо молоде покоління, з цінностями, нормами і знаннями суспільства, розвиває комунікативні й практичні навички, уміння по - різному дивитися на проблеми людини і світу та успішно вирішувати їх. Як соціокультурний феномен, спорт протягом усього життя людини залучає її до змагань або масових спортивних заходів, що позитивно впливають на процес соціалізації особистості та утвердження її самобутності й самореалізації. З правополітичної позиції спорт як сфера системи суспільних відносин, що

формується в змагальній діяльності, та є об'єктом державної політики виступає найважливішим консолідуючим фактором, механізмом розвитку демократії та створення діалогу, утвердження ідеології патріотизму, інструменту впливу на процеси, що відбуваються в суспільстві. Економічний аспект спорту - це діяльність людей і держави під час організації, підготовки та проведення змагань, використання спеціальної матеріально-технічної бази, споруд і засобів, що сприяють досягненню спортсменами рекордних результатів та одержанню ними винагород» [3, с. 74].

«У фахових джерелах встановлена підпорядкованість розвитку підсистем суспільства, взаємозв'язків і процесів, що виникають у них, економіці, політиці, культурі, що дає змогу досліджувати і прогнозувати вплив позначених залежностей у такий спосіб. Особлива підсистема суспільства - це спорт. В практиці спорту, зокрема через оцінку статистичних даних та експериментальних досліджень, спостерігається потужний вплив соціально-економічної та духовно-політичної сфер на всі спортивні події» [3, с. 75].

Така взаємообумовленість, на думку, Muhamadiyev Н. полягає в наступному: «з одного боку, на розвиток спорту як підсистеми суспільства впливають кадрова, політико-правова, фінансово-економічна, соціокультурна, інформаційна сфери, з іншого - спорт, у свою чергу, виступаючи найсильнішим агентом розвитку суспільства, впливає на всі його сфери та процеси, що в них відбуваються, передає результати своєї роботи – загальнолюдські цінності, правила соціального співіснування, зразки та стандарти групового та міжособистісного спілкування, але головне – це фізично, духовно та морально розвинені люди» [44, с. 74].

У загальних рисах спорт визначають як «систему діяльності, що вимагає фізичної сили або спритності» [29]. Найкрупніші світові змагання, такі як Олімпійські ігри, допускають тільки ті види змагань, що відповідають такому визначенню.

Загальноновизнано, що існує понад 200 визначень спорту. Зокрема, шляхом аналізу була зроблена спроба їхньої класифікації, виділивши, такі поняття спорту, як:

- «надзвичайно унікальна сфера (дзеркальна, стиснута модель) життя суспільства для філософського і наукового розуміння, ще не повністю оцінене і зрозуміле;

- ідеальна «ізольована система», конкретна сфера діяльності, автономна від інших компонентів соціальної сфери, спрямована на мобілізацію та участь людей у житті суспільства;

- культурний феномен, який сприяє розвитку цивілізації, культури, формує цінності та виконує функції соціальної мобільності, політичну, інтегративну, соціалізаційну та соціально-емоційну;

- фактор, що сприяє збереженню соціальної інтеграції в межах будь-якого суспільства та забезпечує подолання протиріч і зміцнення співробітництва між народами і державами;

- соціальне явище, яке охоплює економіку, політику, освіту, охорону здоров'я, мистецтво, міжнародну кооперацію, сукупність засобів масової інформації передачі інформації за допомогою технічних засобів;

- засіб процесу виробництва і відтворення масової свідомості (масових комунікацій) світового рівня, що виникають і діють в умовах індустріального суспільства і міська цивілізація;

- міжнародне явище, що уособлює та визначає провідні позиції сучасне суспільство: співробітництво і конкуренція (частіше протистояння і боротьба), прагнення до вдосконалення і високих спортивних досягнень;

- універсальна модель продуктивних форм і видів рухової діяльності (дій і діяльності), які мають сформовані, перевірені та доведені до високого рівня технологічної та техніко-тактичної майстерності» [50, с.1364].

У Білій книзі зі спорту Європейського Союзу Радою Європи встановлено таке визначення спорту: «всі форми фізичної активності, які за допомогою випадкових чи організованих занять спрямовані на вираження чи

покращення фізичної форми та психічний добробут, формування соціальних відносин чи отримання результатів у змаганнях на всіх рівнях» [49]. У 1972 р. у світі існувало майже 7 тис. спортивних колективів, де займалося понад 1,3 млн. спортсменів і культивувалося понад 40 видів спорту [29]. Асоціацією сприяння міжнародному руху «Спорт для всіх» (TAFISA), котра представляє робочу групу комісії МОК, протягом 2020-2022 рр.. були проведені дослідження в країнах світу, за підсумками яких було виявлено найбільш популярні і масові види спорту, що представлені в таблиці 1.2. [29; 3, с. 75].

До змістовних якостей спорту, що відображають сучасні тенденції соціально-економічного, політичного й морально-духовного розвитку сучасного суспільства, можна віднести :

1. Соціокультурна - розвиток через потреби суспільства специфічних форм і методів спілкування та взаємодії індивідів, груп і спільнот.
2. Орієнтаційна - освіта, навчання протягом життя та постійне вдосконалення особистості та розвитку суспільства.
3. Дотримання моральних норм і правил поведінки, вільне спілкування в трудовому і спортивному колективі.
4. Формування й реалізація ідеалів розумового, фізичного та естетичного розвитку, вдосконалення особистості та суспільства в цілому як моделі для соціокультурного наслідування.

Отже, в більшості наукових праць українських фахівців зазначається, що фізична культура і спорт включають діяльність всіх суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, які мають різні мету та напрями діяльності.

Відповідно до першої редакції Закону України «Про фізичну культуру і спорт», який було введено в дію у 1994 р., термін «спорт» визначався як «органічна частина фізичної культури» [4]. У 2011 р. вступила в дію нова редакція цього Закону, де спорт виступає окремим видом діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і регулюється Розділом IV «Спорт» [5].

Таблиця 1.2.

Найбільш популярні та масові види спорту у світі, % [29]

№ пп	Види спорту	Питома вага від загальної кількості спортсменів
1	Легка атлетика (ходьба, біг)	9,6
2	Футбол	8,4
3	Плавання (в тому числі дайвінг)	8,1
4	Йога	7,4
5	Велосипедний спорт	6,4
6	Баскетбол	5,7
7	Волейбол (в тому числі пляжний)	5,4
8	Хокей	5,1
9	Теніс	4,9
10	Культуризм	4,7
11	Гольф	4,5
12	Спортивні танці	3,8
13	Лижний спорт	3,4
14	Єдиноборства (вільна боротьба, греко-римська боротьба, бокс, дзюдо, ушу, карате, дзюдзюцу)	3,4
15	Настільний теніс	3,1
16	Спортивне орієнтування (туризм)	3,0
17	Національні види спорту	2,7
18	Скелелазіння	2,6
19	Ролер-спорт	2,0
20	Екстремальний спорт	1,1

Як свідчать дані табл. 1.2., легка атлетика, якою займається 9,6 % населення планети посіла 1-ше місце в рейтингу, футбол з показником 8,4 %, розташувався на 2-му місті, а на 3-му такий вид спорту, як плавання - 8,1 %.

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» «основними показниками стану фізичної культури і спорту є такі:

- рівень здоров'я і фізичного розвитку різних верств населення;
- ступінь використання фізичної культури в різних сферах діяльності, рівень розвитку системи фізичного виховання, самодіяльного масового спорту;

- високі досягнення спортсменів України в окремих видах спорту;
- рівень забезпеченості кваліфікованим персоналом, спортивними спорудами та майном» [5].

Таблиця 1.3. демонструє мету й напрями спрямування фізкультури і спорту відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт».

Таблиця 1.3.

Поняття «фізична культура» і «спорт», їхні напрями відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [5]

Фізична культура	Спорт
Діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту спрямована на	
забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя	виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них
Напрями	
- фізичне виховання різних груп населення, - масовий спорт, - фізкультурно-спортивна реабілітація	- дитячий спорт, - дитячо-юнацький спорт, - резервний спорт, - спорт вищих досягнень, - професійний спорт, - спорт ветеранів, - олімпійський спорт, - неолімпійський спорт, - службово-прикладний та військово-прикладний спорт, - спорт осіб з інвалідністю тощо

У вітчизняній фаховій літературі зустрічаються різні поняття для позначення видів діяльності, пов'язаної з використанням фізичних вправ, зокрема, активно використовуються такі терміни, як: «галузь фізичної культури і спорту», «сфера фізичної культури і спорту», «сфера спорту».

Поняття «галузь фізичної культури і спорту» означає невиробничу сферу діяльності, галузь національної економіки, тобто сукупність господарських суб'єктів незалежно від форм власності і організаційно-правових форм господарювання.

Поняття «сфера фізичної культури і спорту» використовується вченими при вивченні державного управління фізичною культурою і спортом та

формування державної політики в означеній сфері відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт».

Поняття «сфера спорту» частіше застосовується у дослідженнях, присвячених менеджменту фізкультурно-спортивних організацій, підприємницькій діяльності суб'єктів господарювання з надання фізкультурно-спортивних послуг, іншим питанням, які пов'язані з фінансово-економічною діяльністю в сфері спорту» [9; 13].

Необхідно враховувати, що спортивна діяльність може висвітлюватися не тільки в позитивному сенсі – всебічний і гуманний розвиток і вдосконалення естетичних, духовних і моральних якостей людини, а й у негативному – нелюдські емоційно-психологічні навантаження та установки на «досягнення рекордних результатів будь-якою ціною» – освітній, тренувальний, перед змагальний і особливо змагальний процеси передбачають не лише конкуренцію, а й своєрідне протистояння, навіть досить гостре і не завжди коректне, яке спрямоване на досягнення найвищого спортивного результату за будь-яку ціну.

Тобто, становлення і розвиток сфери фізичної культури і спорту відбувається на певних історичних етапах, у певних соціокультурних умовах і приймає специфічні форми. Тому, провідними теоретико-методологічними засадами дослідження спорту як явища та підсистеми сучасного суспільства та його діалектичних взаємодій з іншими підсистемами та сферами суспільства є принципи історизму та багатофакторності дослідження масштабних соціокультурних зв'язків.

1.2. Управління фізичною культурою і спортом в умовах глобалізації: тенденції й стратегічні цілі

У XXI столітті в світі значно прискорилися процеси глобалізації, які впливають на всі сфери діяльності, в тому числі і на управління сферою фізичної культури і спорту, змінюючи при цьому моделі, стилі, підсистеми управління ними. «Глобалізація як універсальна форма історичної динаміки перехідних суспільств передбачає формування єдиного простору, в межах якого діє єдина система соціально - політичних, економічних та культурних

зразків (стилів)» [1, с. 27]. Дійсно, глобалізація виступає однією з ключових тенденцій, котра впливає (як позитивне, так і негативне) на життя й розвиток індивідів, суспільств та держав.

Міжнародний спорт є глобальним явищем, він виник наприкінці XIX століття, коли встановлювалися контакти між країнами у різних сферах. Вирішальне значення у розвитку міжнародного співробітництва у сфері спорту мало відродження Олімпійських ігор. Створення у XX ст. Міжнародного олімпійського комітету (МОК) та організація проведення Олімпійських ігор сприяли підвищенню популярності спорту на міжнародному рівні. Спорт почав відігравати одну з головних ролей навіть у сфері міжнародних відносин. Так, протягом 20 століття міжнародні спортивні заходи були занадто ідеологізованими та політизованими, що дозволяло використовувати їх як інструменти політичного тиску. З середини 1960 - початку 1970 рр.. під впливом нових глобалізаційних процесів міжнародний спорт зазнав істотної комерціалізації. Якщо до середини XX ст. було створено близько 100 міжнародних спортивних об'єднань, то зараз налічується понад 200 світових та регіональних спортивних неурядових організацій. Отже, у XXI ст. сфера фізичної культури і спорту стає невід'ємною складовою системи міжнародних відносин, важливим засобом прискорення міжнародного співробітництва між країнами. Необхідно зауважити, що на спортивну сферу процеси глобалізації можуть впливати як прямо, так і опосередковано, маючи при цьому значні наслідки. Фізкультура та спорт взаємопов'язані із здоров'ям та знаходяться під постійним впливом сучасних глобалізаційних процесів, надстрімкого розвитку науки, техніки та цифрових технологій. Серед основних чинників глобальних процесів визначають соціально-економічні механізми свідомого впливу, а також об'єктивні й суб'єктивні (рис. 1.1.). Карантинні заходи під час глобальної пандемії COVID-19 поширили дистанційній формі навчання та роботи (платформи Zoom, Teams та ін.), сприяли розвитку онлайн шопінгу, спілкуванням в соціальних мережах (Facebook, Telegram, Instagram тощо). Люди більше часу знаходилися вдома, менше рухалися, що збільшило вразливість людського

організму до різних захворювань. Таким чином, з'явилися нові ризики для здоров'я.

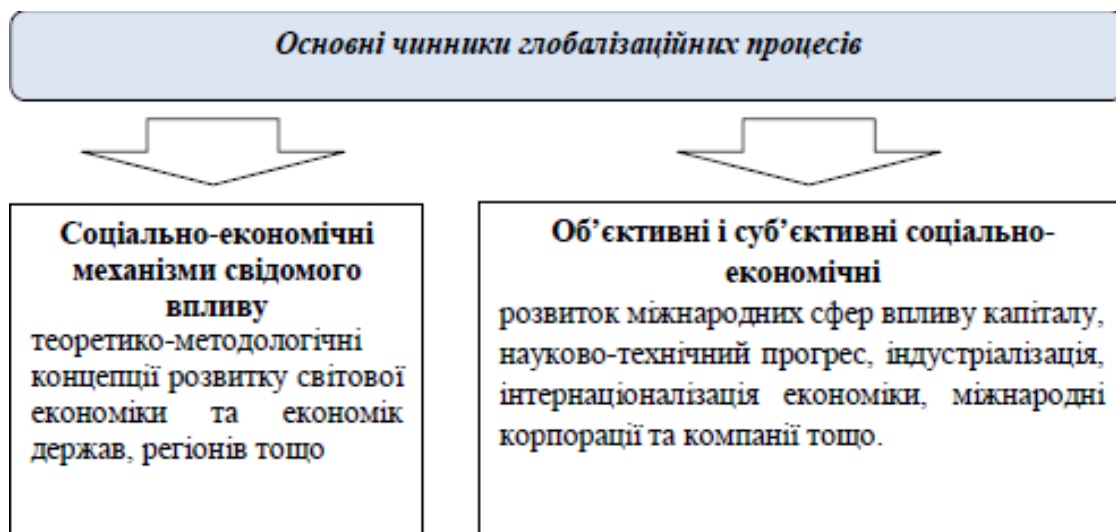

Рис. 1.1. Основні чинники сучасних глобалізаційних процесів

Результати проведених досліджень у різних країнах світу показали, що існує прямий зв'язок між фізичною активністю людини та її здоров'ям, психоемоційним станом, рівнем депресії, здатністю до роботи в команді та встановлення соціальних зв'язків, інтелектуальним розвитком та загальним почуттям задоволеності від життя. Зокрема, за даними ВООЗ, регулярні фізичні навантаження дозволяють знизити ризик смерті у середньому на 30-40%, раку грудей та товстої кишки на 21-25%, рівень депресії на 30% та зниження ризику настання багатьох інших захворювань [30].

Серед найбільш негативних наслідків глобалізації зазначимо виникнення багатьох проблем, що виникли із розповсюдженням коронавірусної пандемії COVID-19, зокрема: зниження темпів економічного зростання та конкурентоспроможності національних економік, погіршення логістичних шляхів, ускладнення та сповільнення виробничих процесів, що призвело до зниження результативності соціально-економічних систем. Також суттєво погіршився психічний та фізичний стан здоров'я населення.

Тренд на підтримку здорового способу життя сформувався у світі протягом останніх 15-20 років під впливом багатьох чинників, серед яких: «розвиток технологій що сприяють зниженню рухової активності людей

(транспорт, технічно обладнані робочі місця, засоби переміщення, автоматизація праці, розвиток дистанційної праці і освіти тощо), зростання добробуту населення та чисельності середнього класу, зростання усвідомленості та обізнаності про переваги здорового способу життя, популяризація фізичної форми та привабливої зовнішності» [48].

Варто зазначити, що важливим засобом міжнародного культурного обміну та чинником що консолідує націю, сприяє соціально-економічному піднесенню та виступає важливим визначником місця країни у глобальній системі культурних і соціальних зв'язків є розвиток професійного спорту та спорту найвищих досягнень. « Світовий досвід свідчить про тісний взаємозв'язок масового спорту і рівня досягнень спортсменів вищої кваліфікації. Тобто, високі спортивні результати, що демонструють професійні спортсмени, є дуже дієвим засобом популяризації активних занять фізичною культурою і спортом серед широких верств населення» [34, с.70]. Саме тому, створення гідних умов для розвитку спорту і фізичної культури на сьогодні є пріоритетним напрямком державної політики на всіх рівнях.

Особлива увага розвитку й регулюванню сфери спорту приділяється в країнах ЄС. Так, на офіційному сайті Європейського Союзу зазначається, що:

- «спорт сприяє фізичному і психологічному благополуччю, утвердженню важливих соціальних цінностей, виконує освітню функцію, об'єднує людей та громади, є великим сектором економіки, що постійно зростає, створює нові робочі місця;

- управління в сфері спорту на всіх рівнях має відбуватися на певних засадах, зокрема, ЄС поважаючи автономію спортивних організацій, сприяє дотриманню наступних принципів: демократія; прозорість; підзвітність у процесі прийняття рішень; представленість усіх зацікавлених сторін» [27].

Регулювання сфери фізичної культури і спорту в ЄС відноситься до компетенції країн-учасниць, а Союз «підтримує, координує та запроваджує спільні дії». ЄС у сфері фізичної культури і спорту, так само як і в інших сферах не має права ухвалювати закони та впливати на законодавство країн-

членів. Відповідно, ЄС володіє у цих сферах так званою підтримуючою компетенцією «supporting competences» [35].

З метою утвердження позитивних цінностей спорту та вирішення актуальних проблем «ЄС підтримує співпрацю між усіма сторонами, відповідальними за вироблення політики у сфері спорту та діалог із спортивними організаціями» [27].

Країни ЄС побудували організаційну структуру державного управління таким чином, щоб ті чи інші функції належали до того рівня управління, на якому вони можуть виконуватися найбільш ефективно. А сфера фізичної культури і спорту із її величезним потенціалом до створення нових робочих місць та сприяння розвитку економіці має достатній вплив на стимулювання розвитку регіонів. Зокрема, у Німеччині, питання розвитку спорту належать до функцій різних рівнів управління. Відповідно до законодавства, відповідальність за розвиток масового спорту лежить на федеральних землях та територіальних громадах.

Дійсне, важливим аспектом в управлінні фізичною культурою і спортом виступає державне регулювання та підтримка, що забезпечує реалізацію здорового способу життя населення та покращення його фізичного й психологічного стану. Так, в Конституції України (ст. 49) зазначено, що «держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту» [8].

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», «Держава визнає і всебічно підтримує олімпійський рух в Україні, діяльність всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, національних спортивних федерацій, інших громадських організацій спортивної спрямованості» [4]. Держава формує систему органів управління із забезпечення повноцінного функціонування у чіткій відповідності до законодавчо-нормативної бази, яка регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту.

Серед основних законодавчих актів, що регулюють сферу фізичної культури і спорту в Україні є Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про фізичну культуру і спорт», Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (табл. 1.4).

Основні положення державної політики регулювання фізичної культури і спорту в Україні [4;5;8]

Назва нормативно-правового документу	Положення, категорії
Конституція України	«Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань». «Життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю».
Цивільний кодекс України	«Особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством».
Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»	Здоров'я – «стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби і фізичних вад».
Закон України «Про фізичну культуру і спорт»	Спорт – «діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них»; Спортивна діяльність – «заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку спорту».

Отже, законодавство України спрямоване на нормативне регламентування державної політики сфери фізичної культури і спорту, розподіляє її на два окремих напрямки: оздоровчий (охорона здоров'я) та спортивний (фізична культура і спорт). Державна політика побудована з дотриманням принципів гарантованості, пріоритетності, гуманізму, рівнодоступності та забезпеченості, сучасної зорієнтованості.

В Україні державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється на таких рівнях:

- центральний - державні органи управління з питань фізичної культури і спорту;
- регіональний - регіональні органи управління фізичною культурою і спортом;

- місцевий - місцеві органи управління Комітети з фізичної культури і спорту районних адміністрацій і міських рад;
- на рівні селищних утворень – громадські комісії або відділи з фізичної культури і спорту» [10].

Органи державного управління сфери розвитку фізичної культури та спорту в Україні наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Державне управління сфери розвитку фізичної культури та спорту в Україні

Цимбалюк І. О. наголошує, що «для того, аби реалізація вказаних норм законодавства була успішною, необхідно забезпечити цілеспрямовану злагоджену роботу державних інституцій, територіальних громад, приватних спортивних організацій, громадських об'єднань та фахівців цієї сфери. Сьогодні в Україні найбільшого розвитку зазнав саме спорт вищих досягнень - напрям спорту, орієнтований на досягнення найвищих спортивних результатів. До системи спорту вищих досягнень в Україні відносять: центри олімпійської підготовки, основний склад національних збірних команд, спортивні клуби, ШВСМ. Окрім цього, в Україні, як і в усьому світі, популяризується тема інклюзивного суспільства, де громадяни з інвалідністю залучені до активного життя держави і перебувають на рівних правах з

представниками інших груп населення. Спорт є одним із шляхів толерантності, рівності та взаємоповаги до осіб з інвалідністю» [25].

Отже, для виконання законодавчих норм у сфері розвитку фізичної культури та спорту в Україні необхідна консолідація всіх суб'єктів: держави, суспільства та бізнесу. Окрім цього в умовах глобалізації важливим є вивчення провідного закордонного досвіду управління сфери фізичної культури та спорту.

Необхідно відзначити, що в останні роки Україна у формуванні інклюзивного суспільства здійснила значні кроки і досягла певних успіхів. Створення без бар'єрного середовища, формування інклюзивної освіти соціалізує людей із інвалідністю. Протягом останніх років українські паралімпійці на міжнародних змаганнях завоювали значну кількість нагород та входять в п'ятірку найсильніших команд світу. Таким чином, формування параолімпійського і дефлімпійського спорту є для держави стратегічною ціллю у сфері розвитку фізичної культури та спорту в Україні.

Мельниченко О. А. визначає, що «об'єктом регуляторного впливу держави виступають суб'єкти, результати, процеси та/або явища, тобто об'єктами державного регулювання можуть виступати: розвиток фізичної культури та спорту як сфери діяльності; розвиток окремих складових цієї сфери національної економіки (спорту вищих досягнень, спорту для всіх; фізичного виховання); розвиток окремих видів спорту (літніх, зимових, олімпійських, неолімпійських, для людей без вад здоров'я, для інвалідів (дефлімпійських, паралімпійських) тощо; розвиток фізичного виховання в навчальних закладах (залежно від їх рівня, статусу тощо); фізична підготовка особового складу Збройних сил України, інших силових структур держави; інституціональне, кадрове, матеріально-технічне, медичне, науково-методичне, нормативно-правове, фармакологічне, фінансове забезпечення розвитку окремих видів спорту, зокрема, допінг-контроль, натуралізація, реабілітація спортсменів; фінансування будівництва об'єктів спортивної інфраструктури та їхнє ефективне використання; успішне проведення спортивних світових подій - олімпійських ігор, світових і європейських чемпіонатів, міжнародних змагань; сприяння успішному виступу

вітчизняних спортсменів на змаганнях, передусім, міжнародних; фізкультурно-оздоровча діяльність; забезпечення здорового способу життя населення; реформування системи державного управління розвитком фізичної культури та спорту; взаємодія з національними та міжнародними спортивними організаціями (комітетами, федераціями тощо); розвиток суміжних до спорту галузей та сфер національної економіки» [15, с. 56].

На думку науковців Леонової Ю.О. та Бондар А.С., «державне регулювання розвитку фізичної культури і спорту в Україні характеризується: недостатньою увагою, яку держава приділяє цій галузі; низьким виконанням конституційного забезпечення гарантій прав громадян на доступ до занять спортом; падінням значущості моральних і патріотичних цінностей; недостатнім розвитком кадрового забезпечення і матеріально-спортивної бази, особливо в сільській місцевості; відсутністю спортивної інфраструктури, яка мала б забезпечити дитячо-юнацький спорт та щоденні рухові потреби населення, що в цілому загрожує зниженням рівня здоров'я та працездатності населення» [11, с.194].

На нашу думку, ключовими тенденціями управління фізичною культурою і спортом в Україні сьогодні є:

- орієнтація на світові/європейські стандарти і поступовий перехід до них;
- трансформація механізмів реалізації державної політики;
- децентралізація влади й управління;
- розвиток співпраці між національними та європейськими і світовими спортивними федераціями з метою імплементації прогресивного досвіду;
- розвиток ринку фізкультурно-спортивних та оздоровчих послуг, підвищення їхньої якості [3, с.77].

В умовах глобалізації управління фізичною культурою і спортом на міжнародному рівні має основні характерні риси:

1. Поява нових вимог до міжнародного спортивного менеджменту.
2. Поглиблення процесів комунікації, співробітництва та координації діяльності між спортивними організаціями на всіх рівнях (національному, регіональному, міжнародному, глобальному).

3. Розвиток міжнародної трудової міграції високопрофесійних тренерів, спортсменів прискореними темпами.

4. Запровадження визнаних стандартів й загальних правил організації проведення світових змагань.

5. Зростання уваги до проблем використання спортсменами допінгу (розширення Всесвітнього антидопінгового кодексу, Конвенція ЮНЕСКО, Конвенції Ради Європи тощо).

6. Збільшення переліку різних етичних кодексів, кодексів «чемної поведінки», правил щодо статусу та трансферу гравців, правил фінансової фейер-плей (у європейському футболі), рекомендацій міжурядових організацій, стандартів ISO та їхнє дотримання всіма спортсменами.

1.3. Міжнародне регулювання у сфері фізичної культури і спорту

Сучасний спорт є складною і специфічною соціально-економічною системою, різноманітними і різнохарактерними суспільними відносинами – системою, яку покликане регулювати право. Саме тому, на міжнародному рівні сфера фізичної культури і спорту вимагає правової та якісної регламентації. В умовах сьогодення спостерігається процес активного формування комплексу норм, що регулюють міжнародні відносини в сфері спорту. Інституціональна спортивна система була створена Міжнародним олімпійським комітетом (МОК) і міжнародними спортивними федераціями (МФ) наприкінці XIX на початку XX ст. незабаром після народження сучасного спорту. За останні 50 років свого функціонування та розвитку ця система пройшла такі етапи:

- кінець доктрини МОК про аматорство, 1981 р., розвиток нових, так званих «веселих», видів спорту після культурної революції 1970-х років;
- комерціалізація олімпійського спорту 1980-90-х рр.;
- технологічна та цифрова революція початок 2000-х років і по теперішній час [29].

Хоча МОК і Міжнародні федерації продовжують і сьогодні здійснювати керування спортивною системою, кожен із цих поворотних моментів похитнув її соціальні, правові, економічні та політичні баланси, спонукаючи до появи нових гравців і зміни їхніх ролей.

Модель, яка показана на рис 1.3., забезпечує основу регулювання міжнародного спорту. Вона базується на аналізі глобальної екосистеми кожного виду спорту, проведеному для визначення залучених учасників, а також їхніх відповідних ваг, цілей (комерційні/некомерційні), відносин і ролей. Гравці в екосистемі або поза нею активують чотири сфери регулювання - соціальну, економічну, правову, політичну, і мобілізують відповідні компетенції для створення, посилення або дестабілізації конкретних режимів або конфігурацій регулювання. Термін конфігурація включає всі елементи, що складають систему.

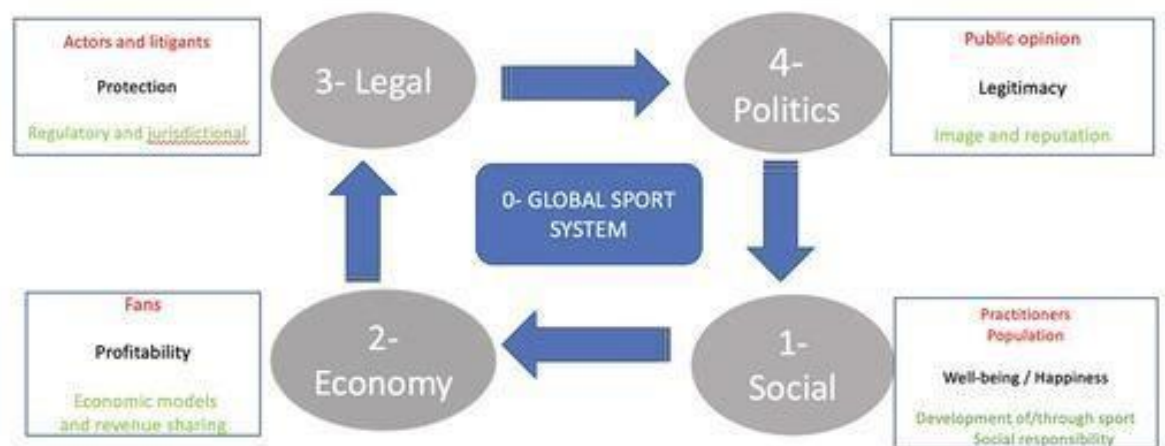

Рис. 1. 3. Соціально-економічна-нормативно-політична (SELP) модель регулювання міжнародного спорту [45]

SELP модель, що представлена на рис.1.3. вказує на те, що конфігурація міжнародної екосистеми спорту залежить від контексту в спорті (стабільність, процвітання, наявність криз тощо). Основні учасники спорту (МФ, МОК, державні органи, комерційні компанії, спортсмени, НУО тощо)

мобілізують компетенції в чотирьох сферах регулювання або для захисту статус-кво, або для зміни його відповідно до своїх інтересів і балансу сил між гравцями. Кожна сфера регулювання має конкретні цілі, зокрема:

- Соціальна - використання спортивної пропозиції для досягнення соціальних цілей; реалізація політики соціальної відповідальності в спорті.

- Економічна - встановлення принципів маркетингу; приймання нових економічних моделей, особливо для спортивних заходів; запровадження механізмів фінансового контролю та перерозподілу ресурсів.

- Правова - визначення та захист правил; укладання договорів; створення спеціальних органів або співпраця з МОК для запобігання/вирішення суперечок, зокрема, через Спортивний арбітражний суд.

- Політична - управління взаємодією та організація проведення переговорів між суб'єктами для запобігання/вирішення криз/конфліктів і створення партнерства/компромісів; сприяння демократичному прийняттю рішень через форуми, створені IF [45].

Олімпійська система та інші глобальні спортивні системи є окремими екосистемами, які були історично сформовані і мають власну еволюцію цінностей [36] і культурну самобутність кожного виду спорту. Уряди та міжурядові організації мало беруть участь у регулюванні міжнародного спорту, залишаючи цю відповідальність некомерційним міжнародним органам (МОК та/або МФ) і, в деяких випадках, комерційним компаніям [40]. «Це регулювання включає формальні та неформальні домовленості між установами, поєднані з механізмами контролю за діями зацікавлених сторін. Регулювання здійснюється через міжнародні приватні норми (*lex sportiva*) і все більше через інструменти м'якого права (кодекси, хартії, стандарти тощо). Як і в інших секторах, регулювання передбачає нові форми координації, такі як заохочення до спільної роботи та створення партнерства, обмін досвідом (наприклад, практики управління та сталого розвитку), укладання контрактів та оцінка» [38]. Велика кількість індивідуальних і колективних учасників роблять свій внесок у створення цього регулювання, зокрема міжнародні спортивні організації, організатори комерційних спортивних заходів,

професійні ліги, засоби масової інформації, державні органи, спонсори, спортивні керівники/адміністратори та спортсмени. «Подібно до того, як національні уряди регулюють діяльність держав, МОК прагне стати регулятором світового спорту, але йому бракує повноважень нав'язати своє бачення всім видам спорту та всім учасникам» [37]. Отже, МОК повинен постійно розбудовувати та захищати свою легітимність як глобального регулятора спорту, переконуючи інших учасників укладати формальні та неофіційні домовленості, характер яких багато в чому залежить від глобальних умов та обставин.

Механізм регулювання міжнародної спортивної системи визначається її функціями, організацією, сприянням та розвитком як змагального спорту, так і спорту для відпочинку, а у випадку олімпійської системи, метою якої є «сприяння побудові кращого світу» через спорт та олімпізм [29]. Соціально-політичні функції та цілі інституційного спорту полягають у створенні соціального регулювання шляхом надання соціальної додаткової вартості та допомоги у створенні кращого світу. Щоб досягти такого впливу на суспільство, спортивні змагання для участі та глядачів повинні розвиватися таким чином, щоб сприяти соціальним зв'язкам, різноманітності, освіті та здоров'ю, особливо молоді, а не лише для людей, які займаються спортом, а також для прихильників/уболівальників спорту, тобто, для населення в цілому. Ці цілі, пов'язані з асоціативним/добровільним способом реалізації діяльності в інституційному спорті, пояснюють, чому люди в більшості країн світу протягом тривалого часу розглядали, прямо чи приховано, цю соціальну функцію як (квазі) державну послугу, яка легітимізує значну громадську підтримку, яку отримує спорт, як прямо (субсидії), так і опосередковано (персонал і надання спортивних споруд, звільнення від податків тощо).

Економічне регулювання фізичної культури і спорту на міжнародному рівні передбачає підтримку балансу ринків спортивно-подієвих та партиципаторних спортивних послуг, які є недосконалими з точки зору характеристик постачальників послуг та соціальної цінності послуг, що надаються. Дійсно, деякі спортивні організації мають монополію на певні давні змагання (наприклад, національні, континентальні та світові

чемпіонати), міжнародні траси та мультиспортивні ігри, які цінуються засобами масової інформації. Завдання для цих організацій полягають у збереженні своїх монополій, оптимізації своїх економічних моделей, заснованих на вболівальниках/уболівальниках (спонсорство/реклама, контракти на трансляцію, продаж квитків, мерчандайзинг), і перерозподіл якомога більшої кількості доходів, отриманих для структурування та/або розвиваючий спорт. Ринок подій постійно зростає з 1980-х років, але соціально-економічна цінність і наслідки спортивних подій, особливо мега-подій, залишаються суперечливими через негативні зовнішні фактори, такі як проблеми сталого розвитку та проблеми забезпечення цілісності спорту.

«Соціальне та економічне регулювання міжнародної спортивної системи було б неможливим без законодавчого регулювання, яке базується на поєднанні правил, встановлених міжнародними спортивними організаціями та державного законодавства. Наприклад, усі спортивні організації, що працюють у Європі, підпадають під дію європейського законодавства та Європейської конвенції з прав людини» [46]. Важливим також є національне законодавство, але внутрішні правила спорту не завжди відповідають національному або наднаціональному праву. «Спортивний арбітражний суд (CAS), створений у 1984 р., та інші національні механізми вирішення спорів (арбітраж, примирення, посередництво) створили спеціалізовану систему «спортивного правосуддя», яка є більш дискретною та швидшою, ніж національні та міжнародні системи цивільного правосуддя, і незалежні від урядів. Усі фізичні та моральні особи, які беруть участь у міжнародних спортивних змаганнях, контрольованих Олімпійською системою та IFs, більш-менш добровільно визнають юрисдикцію CAS» [37; 38].

«Багаточисельні транснаціональні кодекси і хартії, що постійно змінюються, зробили плюралістичну правову систему світового спорту в умовах глобалізації ще складнішою. Гравці у світі спорту підкоряються не тільки урядовому законодавству, Олімпійській хартії та статутам і правилам кожної МФ спорту. Проте міжнародне спортивне законодавство, що виникає з договорів між державами є недосконалим, оскільки єдиними договорами,

які безпосередньо стосуються спорту, є Конвенція ЮНЕСКО проти допінгу та три конвенції Ради Європи про допінг у спорті, про насильство на стадіонах і навколо них, а також про маніпуляції змагань» [41]. Уряд Швейцарії ратифікував усі ці конвенції та переніс їх у швейцарське законодавство.

Політичне регулювання стосується політичних дій або втручань, спрямованих на розробку та реалізацію спортивної політики, зокрема щодо організації спортивних заходів і захисту спортивної цілісності шляхом боротьби з усіма формами неправомірної поведінки в спорті. Це передбачає використання організаційних (внутрішніх), політичних (відносини між некомерційними суб'єктами, приватними комерційними суб'єктами та державними органами влади) та системних механізмів управління для забезпечення функціонування та координації дій між суб'єктами в глобальній екосистемі кожного виду спорту та багато іншого. Широко, в рамках олімпійської системи. У цьому випадку управління відноситься до інституційної конфігурації сфери (сектору) регулювання, сформованої правилами, конвенціями та соціальними нормами. Враховуючи різноманітність і складність проблем, з якими стикається спорт (права людини, доброчесність, управління, стійкість тощо), політичне регулювання все більше вимагає діалогу та партнерства між адміністраторами спорту та державними органами, а також між державами за допомогою спортивної дипломатії. Окрім того, спорт має шукати підтримки неурядових організацій у сфері спорту та за її межами, наприклад, Play International, Pro Sport Development, Surfrider Foundation, Червоний Хрест, Terre des Hommes). Transparency International і Play the Game, можуть бути противагою потужності МФ та МОК [36].

Отже, чим більша кількість гравців залучена до управління фізичною культурою та спортом, тим складнішим стає їхнє регулювання. Крім того, відсутність очевидної ієрархії робить позицію кожного гравця більш невизначеною. Так, в міжнародному боксі, контроль над спортом розподілений між Міжнародною асоціацією боксу (IBA) та трьома іншими федераціями професійного боксу, кожна з яких організовує власні змагання, а

також декількома невеликими незалежними організаторами. Теніс також є фрагментованою системою з чотирма основними операторами: Міжнародна федерація тенісу (ITF); чотири турніри великого шолома, які проводяться незалежно від ITF, але членами ITF (крім Вімблдону); і дві незалежні професійні схеми, керовані Асоціацією тенісистів-професіоналів (АТР) і Жіночою тенісною асоціацією (WTA), відповідно.

У футболі є лише два домінуючих гравця - ФІФА та УЄФА, обидві з яких є некомерційними асоціаціями. Вони володіють найприбутковішими світовими та європейськими футбольними змаганнями, тобто Чемпіонатом світу з футболу у випадку ФІФА та Чемпіонатом європейських націй та кількома європейськими клубними змаганнями у випадку УЄФА. ФІФА та УЄФА також володіють жіночими версіями цих змагань, які, здається, знаходяться на порозі комерційного прориву.

В інших видах спорту є лише один домінуючий глобальний гравець, який фактично володіє монополією на даний вид спорту. Цим гравцем може бути міжнародна федерація, як у випадку з багатьма повністю аматорськими видами спорту, як-от фехтування, стрільба з лука, або комерційний оператор, як у випадку нішевих видів спорту, таких як фрірайд (найбільші змагання з фрірайду, включаючи юніорський світ) чемпіонати, належать Free Ride World Tour Management, швейцарській комерційній компанії).

Ці відмінності в кількості та типі домінуючих гравців у спортивній системі виникли через історичні та культурні причини ідентичності (глобалізований або «регіоналізований» спорт) та в результаті економічного опортунізму (існування чи відсутності ринку).

Тобто, кількість гравців та їхні відповідні повноваження пояснюють уніфікованість міжнародних спортивних правил.

Оригінальна Хартія фізичного виховання, фізичної активності та спорту, була прийнята на 20-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у 1978 р., сприймалася як інноваційна на той час, оскільки це був перший правозахисний документ, який зазначав, що «практика фізичного виховання та спорту є основним правом для всіх».

Переглянута Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності та спорту була прийнята під час 38-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у листопаді 2015 р., заснована на універсальному духу оригінальної Хартії та враховуючи значні зміни в галузі спорту з 1978 р. Переглянута Хартія запроваджує такі універсальні принципи, як гендерна рівність, відсутність дискримінації та соціальна інтеграція в спорті через спорт. Вона також підкреслює переваги фізичної активності, стійкість спорту, залучення людей з обмеженими можливостями та захист дітей [31].

Таким чином, правове регулювання фізичної культури і спорту у глобалізованому світі стало надзвичайно цільним і спеціалізованим і охоплює всі галузі і рівні права, від національного до міжнародного.

1. 4. Глобальні та національні тренди розвитку сфери фізичної культури і спорту

Історія формування й розвитку сучасного спорту - це рух від локального до національного, регіонального, а потім і глобального контекстів. Колоніалізм був рушійною силою поширення сучасного спорту в усьому світі, відображаючи та зміцнюючи політичну, економічну та культурну динаміку ліберального та неоліберального імперіалізму. Еволюція сучасного спорту охоплює складний перетин цих колоніальних історій, включаючи їхні утиски та експлуатацію, а також зміну соціальних норм щодо раси, статі, релігії, етнічного походження, сексуальності, інвалідності тощо. На сучасному етапі цивілізаційного розвитку сфера фізичної культури та спорту стає однією з пріоритетних у розвитку національних економік, популярним соціальним і культурним трендом та навіть іміджевим фактором країн.

«Одним з ключових глобальних трендів, який набирає оберти впродовж останніх років, безумовно, є спорт. В країнах з розвиненою економікою розроблено безліч національних та регіональних програм, що мають на меті стимулювати громадян до ведення активного способу життя та занять спортом. Численні дослідження спрямовані на пошук взаємозв'язків між

спортом та економікою, соціальним розвитком, політикою, охороною здоров'я та іншими сферами життєдіяльності людини.

В системі соціально-економічного розвитку більшості демократичних держав сфері фізичної культури і спорту належить пріоритетне значення. Із спортивною діяльністю, в першу чергу, пов'язують саме систему охорони здоров'я, оскільки вона впливає на стан здоров'я нації. Поряд із персональною відповідальністю людини за своє здоров'я виступає державна відповідальність. Кожна країна прагне забезпечити здоров'я не тільки теперішнього покоління, а і майбутніх поколінь, для чого необхідно розвивати сферу спорту, яка має бути підкріплена базовими складовими індивідуального підходу до забезпечення здоров'я окремої людини (дотримання режиму, збереження активності через заняття спортом та спостереження за показниками здоров'я)» [3, с.78].

За даними Євростату, «питома вага населення у віці більш 18 років, що займається тими чи іншими видами фізичної активності (але не менше одного фізичного тренування на тиждень) у середньому у країнах Європи за період 2015-2020 роки зросла на 27 %. Найвищий відсоток людей, що задіяні у масовому, професійному та інших видах спорту й фізкультури (понад 70 %) спостерігається в країнах Північної Європи, в скандинавських країнах, а найнижчий (менше 10%) – в країнах Південної Європи» [27].

Яскравою тенденцією у країнах з розвиненою економікою останніх років є «зростання питомої ваги людей літнього віку, що активно займаються спортом, беруть участь у спортивних змаганнях, марафонах, відвідують спортивні зали та фітнес-клуби. Так, питома вага фізично активних літніх людей у Великій Британії за період 2015 - 2020 рр.. зросла з 28 % до 40 %, в Австралії – з 27 % до майже 80 %, в Нідерландах – з 30 % до 48 %» [28]. Отже, заняття фізкультурою та спортом відіграють одну з провідних ролей у забезпеченні якості життя населення, підвищенні продуктивності праці та тривалості функціонування організму людини.

Фізкультура і спорт здатні сприяти індивідуальній і соціальній трансформації, вони все більше і більше вбудовуються в глобальну систему, засновану на зростанні та нерівності між країнами за рахунок стійкості та соціальної та економічної справедливості. Тим не менш, серед суттєвих переваг спорту є те, що він об'єднує людей, виступає корисним інструментом для розвитку та миру, а також механізмом вирішення проблем здоров'я в суспільствах, які стикаються зі зростанням витрат на охорону здоров'я. У галузі, яка зараз коштує сотні мільярдів доларів у всьому світі, високі ставки. Провідні види спорту шукають більших ринків для проведення професійних змагань. Компанії з проєктування стадіонів, такі як «Populous», займаються будівництвом нових, інноваційних спортивних просторів по всьому світу, оскільки межі між спортом, розвагами, туризмом, бізнесом, дизайном і мистецтвом тісно перетинаються.

Глобальна система в спорті не є стійкою, але може бути змінена і певним чином перебуває в процесі трансформації. У багатьох організаціях викорінено корупцію, процеси тендерів стають більш прозорими, але ще багато чого потрібно зробити, щоб вирішити проблеми допінгу, договірних матчів, жорстокого поводження з дітьми та сексуального насильства над спортсменами. Більшість людей, незважаючи на докази, все ще сприймають спорт як нейтральну діяльність [43]. Сучасні моделі, які діють у більшості програм спорту заради розвитку та миру, мають бути наповнені соціологічною уявою та наповнені органічними інтелектуалами, які віддані не функціоналістській ролі спорту, а ролі, де спорт є активним агентом змін.

У той час як «США домінували на ринку спортивного бізнесу, ринок Європи набув значення, щоб кинути виклик США, а КНР, Японія та Південна Корея, вибухнули з майже експоненціальним зростанням ставок у XXI ст. З'являються інші ринки, але ці три ринки складають понад 75% світового спортивного бізнесу. Китай, найбільш густонаселена нація у світі, поступово перетворився на спортивного гіганта в багатьох видах спорту. Так, оцінки точної вартості китайської спортивної індустрії коливаються від 145 до 450

мільярдів доларів на кінець 2013 р. та понад 500 мільярдів доларів у 2018 р. Уряд відкрив ринки для спорту в Китаї. Оскільки уряд прагне досягти 800 мільярдів доларів США або 1% ВВП у спортивній індустрії Китаю, зимові Олімпійські ігри, які відбулися в Пекіні в 2022 р., і наростаюча хвиля футболу, можливості для інвестицій у спортивний розвиток інфраструктуру необмежені» [45].

Розвиток сфери фізичної культури і спорту не тільки опосередковано впливає на якісні характеристики соціуму та розвитку соціально-економічних систем, а також має безпосередній вплив на економічний розвиток країни, якщо розглядати спорт та здоров'я з позицій бізнес-підходу. Світовий ринок спортивної індустрії стрімко та динамічне розвивається. Важливо, що зростання спостерігається в усіх секторах: медійному, промисловому, інформаційному та безпосередньому ринку спортивних послуг і продуктів.

Так, за даними дослідження, результати якого містяться в Global Market Report 2021, «обсяг світового спортивного ринку у 2020 р. досяг майже 388,3 мільярда доларів, збільшившись у порівнянні з 2015 р. сумарним річним темпом зростання на 3,4 %. У 2020 р. обсяг ринку скоротився порівняно з 2019 р. на 15,4 %, що переважно пов'язане із запровадженими глобальними карантинними заходами та нормами соціального дистанціювання, які вводилися різними країнами у цей період, а також спадом ділової активності через спалах COVID-19 й заходами щодо його стримування. Попри тимчасові негаразди ринок адаптується, очікується його зростання до 599,9 млрд дол у 2025 р. і 826,0 млрд дол до 2030 р.» [47].

Згідно досліджень компанії McKinsey, «у 2021 р. на ринку спортивних товарів спостерігається значне відновлення. На глобальному рівні ринок спортивного одягу у 2021 р. майже повністю відновився до продажу до COVID-19, чому сприяли китайські споживачі (23 % зростання порівняно з 2020 р.) та американські (15 %). Загалом, спостерігається 14 % зростання у 2021 р., що більш ніж удвічі перевищило середньорічний темп зростання у період 2015 - 2019 рр.. (5 %)» [42].

Як стверджують експерти інституту майбутнього, «Українці – одна з найбільш фізично не активних націй у Європі. Частка фізично активних людей в Україні становить 17 % для порівняння в Болгарії – 68 % , в Румунії – 63 % , в Польщі та в Латвії - по 56 %. За підрахунками спеціалістів, у результаті низького рівня фізичної активності населення протягом 2010-2020 рр.. економіка України недоотримала протягом 73 млрд. дол. ВВП [32]. Таким чином, можна вважати, що роль фізичної культури і спорту в економіці України є суттєво недооціненою. За офіційними даними Міністерства молоді і спорту України, було сформовано табл. 1.5., де відображено динаміку показників спортивної діяльності у сфері професійного спорту в Україні.

Як свідчать дані табл. 1.5., в Україні загальна чисельність спортсменів, задіяних у галузі професійного спорту скоротилася за 2020 рік на 6372 особи. Негативним моментом є зниження значення показників у сфері професійного спорту України, що пов'язано, в першу чергу, з недостатнім матеріально-технічним забезпеченням, фінансуванням й нестачею кваліфікованих іноземних фахівців.

Не менш важливим напрямком розвитку сфери фізкультури і спорту є популяризація та стимулювання розвитку масового спорту. За даними Міністерства молоді і спорту України, питома вага населення у віці від 18 років, що займається аматорським спортом на кінець 2020 р. становила близько 17 %, що значно нижче за середній показник у країнах ЄС. Глобальні тенденції певним чином позначилися на розвитку спорту в Україні. Зокрема, за останні 10 років, загальна кількість суб'єктів господарювання, діючих у сфері спорту збільшилася у 2,6 разів, а кількість спортивних клубів і фітнес- центрів по Україні зросла у 4 рази (рис. 1.4).

Таблиця 1.5.

**Динаміка показників спортивної діяльності у сфері професійного
спорту в Україні [28]**

Показники	Роки	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	У тому числі у						Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього
			ДЮСШ	ШВСМ	ЦОП	спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю	спортивних клубах	регіональних центрах "Інваспорт"	
Усі види спорту	2020	144907	78791	213	12	465	65258	168	5093
	2019	151279	79158	15	0	186	71836	84	4911
Абсолютне відхилення		-6372	-367	198	12	279	-6578	84	182
Літні олімпійські види спорту	2020	109087	68083	213	12	447	40332	0	3771
	2019	124652	71880	15	0	186	52571	0	4020
Абсолютне відхилення		-15565	-3797	198	12	261	-12239	0	-249
Зимові олімпійські види спорту	2020	2531	1741	0	0	18	772	0	125
	2019	1492	1237	0	0	0	255	0	82
Абсолютне відхилення		1039	504	0	0	18	517	0	43
Неолімпійські види спорту	2020	32704	8598	0	0	0	24106	0	1159
	2019	24691	5969	0	0	0	18722	0	804
Абсолютне відхилення		8013	2629	0	0	0	5384	0	355
Види спорту осіб з інвалідністю	2020	585	369	0	0	0	48	168	38
	2019	444	72	0	0	0	288	84	5
Абсолютне відхилення		141	297	0	0	0	-240	84	33

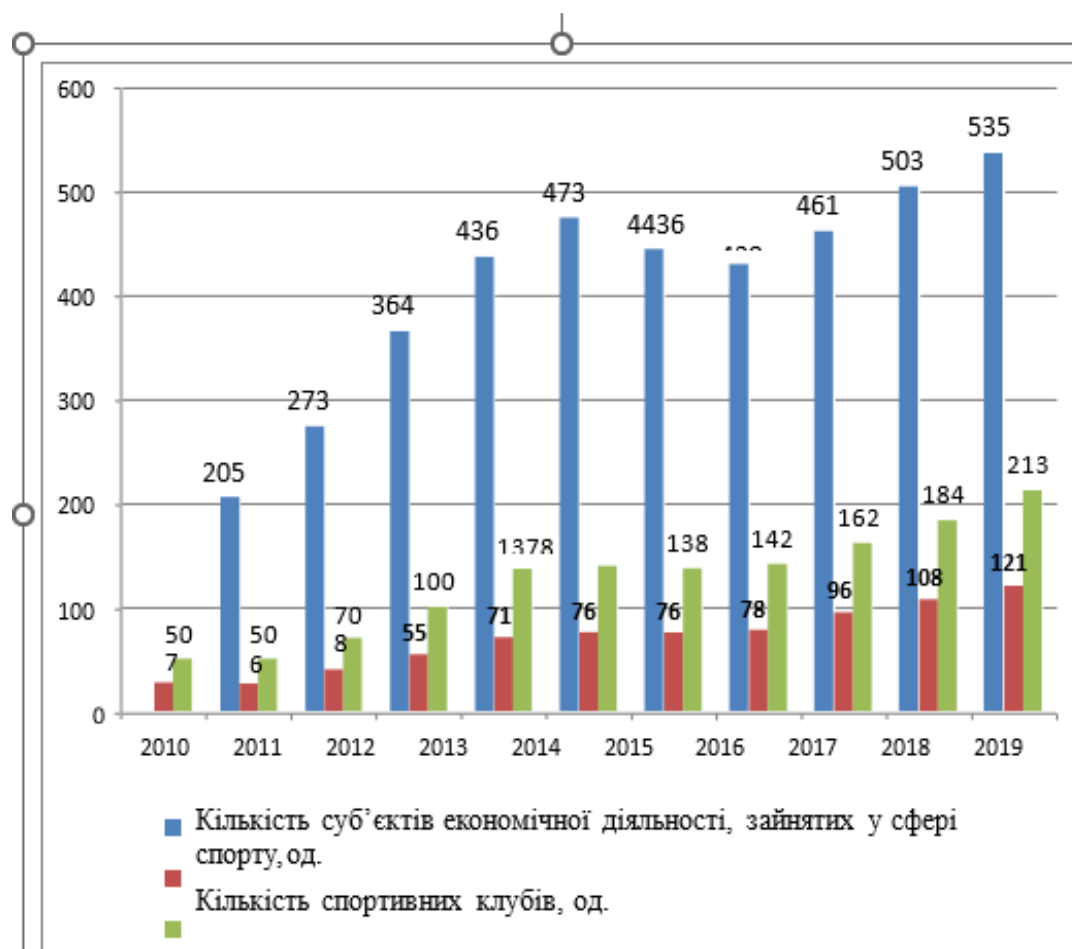

Рис. 1.4. Динаміка кількості діючих суб'єктів господарювання зайнятих у сфері фізкультури і спорту в Україні [28]

Як бачимо з рис. 1.4., протягом десятирічного періоду відбулося зростання кількості спортивних клубів на 938 од., секцій та фітнес-центрів на 1630 од., суб'єктів економічної діяльності, зайнятих у сфері спорту на 3304 од., що є свідченням початку формування відповідної масової культури, підвищення популярності масового спорту серед населення під впливом провідних загальносвітових трендів.

У таблицях 1.6 і 1.7 наведено динаміку основних показників розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні.

Таблиця 1.6.

**Динаміка основних показників розвитку сфери фізичної культури
і спорту в Україні [28]**

Показники	Роки					
	2016	2017	2018	2019	2020	Приріст 2020/2016, %
Чисельність населення, млн. ос.	45,8	42,8	42,6	42,2	41,9	-8,5
Чисельність людей, задіяних у фізичній культурі і спорті, тис. ос.	5474,7	5841	6147	6383	6638	21,3
Чисельність працівників, зайнятих у сфері фізичної культури і спорту, тис. ос.	19	18	21	21	20	6,9
Спортивні споруди, всього од., у т. ч.	80193	81910	82719	80315	79880	-0,4
басейни	534	557	545	557	560	4,9
спортивні зали площею не менше 162 м ²	14664	14791	14771	14634	14675	0,1
дитячі майданчики з тренажерами	12435	13208	13726	13955	13973	12,4

Дані табл. 1.6. свідчать про те, що за період 2016-2020 рр.. незважаючи на загальне скорочення чисельності населення в Україні (анексія АР Крим та частини Донецької та Луганської областей, негативні демографічні й міграційні процеси) на 8,5 млн. ос., загальна чисельність населення, що певним чином задіяна у фізичній культурі і спорті збільшилася з 5474 , 7 до 6638 тис. ос. (21 %). Це є позитивним явищем.

Не зважаючи на карантинні обмеження 2020-2021 рр.. пов'язані з пандемією та погіршення загального економічного становища, чисельність працівників, зайнятих у досліджуваний сфері зростала. Це пояснюється насамперед психологічними чинниками: люди більше турбуються про власне здоров'я, а перехід частини населення на дистанційну форму навчання викликає потребу у пошуку альтернатив для підтримки фізичного балансу.

Таблиця 1.7.

Динаміка показників розвитку фізкультури і спорту в Україні [28]

№	Показники	Роки		
		2019 р.	2020 р.	2021 р.
1	Чисельність працівників у сфері фізкультури і спорту, ос.	65 837	65909	65543
2	Кількість спортивних споруд, од.	92946	92274	89046
3	Видатки всіх видів, використано коштів, млн. грн.	9,21	9,27	14,5
4	Чисельність осіб що займаються спортом, тис. ос.	970,5	963,4	902,1
5	Чисельність осіб, що охоплені фізкультурною діяльністю, млн. ос.	5,1	4,9	4,5

Дані табл. 1.7. вказують на те, що протягом 2019-2021 рр.. відбулося погіршення показників розвитку фізкультури і спорту в Україні. Так, незначно на 294 ос. скоротилася чисельність працівників, на 3900 од. скоротилася кількість спортивних споруд, значно, на 68,4 тис. ос. зменшилася чисельність осіб що займаються спортом і на 600 тис. осіб чисельність осіб, що охоплені фізкультурною діяльністю. При цьому було зафіксоване вагоме збільшення (майже на 5 млн. грн.) використання коштів. Аналізуючи структуру наданих послуг у розрізі основних сфер діяльності у сфері спорту слід зазначити, що спостерігаються тенденції до збільшення послуг наданих приватними установами та фітнес-центрами у структурі на тлі поступового скорочення послуг діяльності спортивних клубів і секцій.

Показники участі спортсменів України у офіційних міжнародних змаганнях з олімпійських видів спорту відображено в таблиці 1.8.

Професійні українські спортсмени та їхні тренери навіть під час повномасштабного вторгнення зберегли національні традиції при переміщенні в межах країни або за кордон, продовжують напружено тренуватися і демонструють високі спортивні результати на світових змаганнях (Олімпійські ігри, Чемпіонати світу та Європи тощо).

Таблиця 1.8.

Показники участі спортсменів України у офіційних міжнародних змаганнях з олімпійських видів спорту 2022-2023 рр.. [28]

№	Змагання	Зайняті місця									
		1		2		3		4		5	
		2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
1	XXIV зимові Олімпійські ігри	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	III Європейські ігри	-	16	-	8	-	4	-	11	-	10
3	Чемпіонати світу	1	1	5	8	18	11	6	4	9	7
4	Чемпіонати Європи	15	17	11	15	21	15	9	6	28	14
5	Кубки (фінал):										
	Світу	8	5	4	12	6	8	6	3	5	7
	Європи	10	14	6	10	10	9	4	-	10	9
Усього		35	53	26	53	55	47	25	24	52	47

Як бачимо з даних табл. 1.8, загальна кількість золотих медалей за 2022-2023 рр.. зросла на 18, срібних на 27, бронзових на 2 за рахунок участі у Чемпіонатах Європи і світу. Це свідчить про великий потенціал національних спортивних команд, який потрібно зберегти, надалі розвивати і надавати всіляку підтримку.

Позитивними тенденціями в Україні, як і в країнах ЄС, є зростання обсягів наданих послуг у сфері спорту. Індекси приросту обсягів наданих послуг в сфері спорту в Україні та країнах ЄС наведено на рис. 1.5.

Різке збільшення обсягів послуг у 2016 р. порівняно з 2015 р. є характерним як для України так і для країн ЄС, але країни ЄС мали позитивні значення темпів приросту до 2020 р. В Україні після стрімкого зростання у 2016 р. відбулося скорочення в 2017 на 7 %, а у 2018 р. знову зростання на 58 %. Суттєвий вплив на розвиток фізкультури і спорту мала глобальна епідемія COVID - 19, що у 2020 р. внаслідок масштабних і навіть жорстких обмежувальних заходів призвела до значного скорочення ринку спортивних послуг в Україні на 16 %, а в країнах ЄС на 30 %.

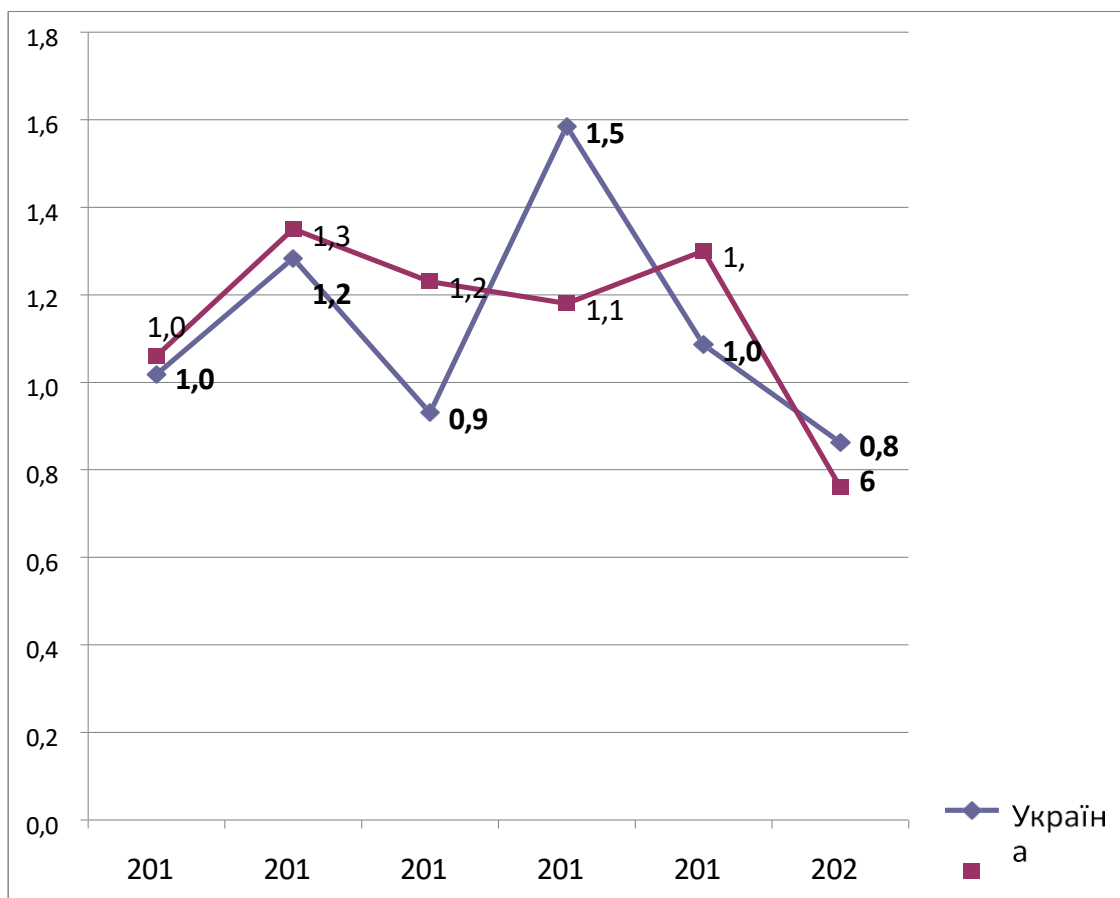

Рис. 1.5. Динаміка індексів приросту обсягів наданих послуг у сфері спорту в Україні та країнах ЄС, % до попереднього року [27; 28]

Аналізуючи і порівнюючи дані на рис.1.5. слід відмітити, що тенденції, які спостерігаються в Україні та ЄС у загальному є схожими.

Протягом 2021 р. тренди на посилення ринку спортивних послуг та індустрій поступово відновилися завдяки вакцинації населення, що дозволило поступово відкривати спортивні зали та проводити різні спортивні заходи. Це позитивно позначилося на розвитку спортивного ринку. Разом з цим, все більш відчутними стають зміни, що відбуваються у сфері спорту, своєрідним тригером для яких став період глобальної пандемії.

Фахівці консалтингової компанії «Deloitte Consulting LLP» загалом виділяють «56 ключових трендів розвитку світового спортивного ринку, які будуть і надалі розвиватися, деякі з них:

1) діджиталізація спорту – перехід спортивних змагань у цифровий формат, використання штучного інтелекту (ШІ), технологій BIG DATA для

прогнозування результатів змагань, впровадження цифрових технологій в спортивний одяг та інше спортивне знаряддя;

2) посилення індивідуалізму у спорті, виникнення та поширення нових видів спорту;

3) подальше зростання ринку кіберспорту;

4) розвиток блокчейн технологій, що стимулюють появу й формування нових ринків, а також нові джерела фінансування спорту;

5) ролі спорту в суспільстві й надалі приділятиметься підвищена увага, з акцентом на стійкість та ментальне здоров'я населення» [3, с.80] .

«На сьогодні пріоритетним напрямом державної політики має бути оздоровлення нації, формування здорового способу життя населення, гармонічне виховання здорового, фізично міцного покоління, а також гідний виступ українських спортсменів на найбільших міжнародних спортивних змаганнях» [12, с.107] .

Висновки до першого розділу

В першому розділі було досліджено, що фізична культура і спорт є соціокультурними феноменами, котрі історично склалися у формі спеціальної змагальної діяльності та спортивної практики, що сприяє гармонійному розвитку психофізіологічних здібностей рухової активності, морально-естетичних якостей особистості. Сфера фізичної культури і спорту є багатомірною і різноманітною, яка динамічне розвивається і трансформується під впливом світових глобалізаційних процесів.

Було розглянуто SELP модель регулювання фізичної культури і спорту, яка включає соціальне, економічне, правове, політичне регулювання і передбачає, що учасники спортивної екосистеми можуть мобілізувати одну або більше з цих чотирьох сфер регулювання та пов'язаних з ними компетенцій, для того, щоб стимулювати певні форми регулювання.

Відмічено, що уряди та міжурядові організації мало беруть участь у регулюванні міжнародного спорту, залишаючи цю відповідальність некомерційним міжнародним органам (МОК та/або МФ) і, в деяких випадках, комерційним компаніям.

Виходячи із аналізу проведеного у розділі 1 можемо підсумувати, що глобальна пандемія COVID-19, регіональні військові зіткнення, фрагментували світ загалом і сферу спорту зокрема, зробили його більш невизначеним, та безумовно, прискорили еволюцію багатополюсного регулювання міжнародної спортивної сфери. При цьому, можливі три сценарії. По-перше, статус-кво може зберегтися. По-друге, міжнародні інституції (ООН, ЄС тощо) і приватні організації можуть визнати олімпійський спорт основним суспільним благом і захистити позиції МОК і МФ як його опікунів. В обмін на це МОК і МФ мають продемонструвати більш чітку відданість захисту прав людини та просуванню сталого розвитку в спорті та через нього. По-третє, якщо традиційні гравці не зможуть викоринити неправомірну поведінку в спорті, контроль над спортом може стати повністю фрагментованим, лібералізованим і приватизованим. Цей процес прискориться, якщо штучний інтелект і цифрові зміни кардинально трансформують спорт.

Розглянуто й проаналізовано динаміку показників спортивної діяльності у сфері професійного спорту в Україні, динаміку показників розвитку фізкультури і спорту в Україні за період 2010-2022 рр., основні показники участі спортсменів України у офіційних міжнародних змаганнях з олімпійських видів спорту протягом 2022-2023 рр..

Було виділено ключові тренди розвитку світового спортивного ринку: активна діджиталізація спорту, посилення індивідуалізму, виникнення та поширення нових видів спорту, розвиток блокчейн технологій, використання штучного інтелекту тощо.

Таким чином, досягнення стратегічних цілей розвитку сфери фізичної культури та спорту в умовах глобалізації потребує детального дослідження цієї проблематики.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Методи дослідження

Метод (від грецького *methodos* – шлях до чого-небудь) у загальному розумінні означає засіб досягнення мети, спосіб дослідження явища, який визначає планомірний підхід до їхнього наукового пізнання та встановлення істини [15]. Науковий метод – це спосіб пізнання явищ дійсності в їхньому взаємозв'язку та розвитку, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження і відповідає на запитання: «Як пізнавати?»

Фундаментальним, узагальненим методом пізнання дійсності є діалектичний метод. Його об'єктивну основу утворюють найбільш узагальнені закони розвитку матеріального світу. Діалектичний підхід дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, процеси диференціації та інтеграції, постійну суперечність між сутністю і явищем, змістом і формою, об'єктивність в оцінюванні дійсності.

Всі наукові дослідження відбуваються на двох рівнях: емпіричному (коли здійснюється процес накопичення фактів) і теоретичному (на якому здійснюється узагальнення знань), відповідно до цих рівнів загальні методи пізнання умовно ділять на такі групи:

- методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент);
- методи теоретичного дослідження (ідеалізація, формалізація, логічні й історичні методи);
- методи, що можуть бути застосовані на емпіричному і теоретичному рівнях (абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, моделювання).

Для успішної реалізації мети і завдань магістерського дослідження нами було застосовано наступні методи:

- теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури, а також контенту мережі Інтернет за темою дослідження для

з'ясування сутнісних характеристик фізичної культури і спорту, для дослідження і порівняння зарубіжного та вітчизняного досвіду управління сферою фізичної культури і спортом;

- статистичні методи для оцінки динаміки показників спортивної діяльності у сфері професійного спорту в Україні, динаміки основних показників розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні, а також впливу функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах, зокрема під час пандемії COVSD-19;

- методи порівняння і співставлення для порівняльного аналізу показників фінансування спортивної сфери в Україні та країнах ЄС, для співставлення динаміки індексів приросту обсягів наданих послуг у сфері спорту в Україні та країнах ЄС, а також для узагальнення й порівняння спортивних програм та спортивних органів в деяких країнах ЄС і Північної Америки;

- експертний метод для розробки рекомендацій щодо вдосконалення стратегічних векторів розвитку, для імплементації закордонного досвіду в сфері управління фізкультурою та спортом.

Аналіз науково-методичної літератури і контенту мережі Інтернет дав змогу окреслити:

- сутнісні характеристики фізичної культури і спорту, тенденції їхнього розвитку в Україні та інших країнах в умовах глобалізації, а також особливості міжнародного регулювання цієї важливої сфери людської діяльності;

- основні елементи концептуальної моделі управління фізкультурою і спортом в умовах глобалізації з урахуванням сучасних викликів;

- стратегічні напрями розвитку сфери управління фізичної культури і спорту в умовах глобалізації.

Використання методів теоретичного рівня дало змогу сформулювати проблематику, конкретизувати об'єкт і предмет дослідження, його мету та основні завдання магістерського дослідження.

Використання статистичних методів дослідження дозволило провести системний аналіз динаміки показників спортивної діяльності у сфері професійного спорту в Україні, динаміки узагальнених показників фізичної культури і спорту в Україні, показників участі спортсменів України у офіційних міжнародних змаганнях з олімпійських видів спорту у 2022-2023 рр., а також скласти регіональну репрезентативність результатів досліджень стану здоров'я українців у 2020 р.

Використання методів порівняння і співставлення дало змогу виявити глобальні й національні тренди розвитку сфери фізичної культури і спорту, проаналізувати динаміку індексів приросту обсягів наданих послуг у сфері спорту в Україні та країнах ЄС, порівняти обсяги фінансування розвитку спорту в країнах ЄС і Україні, а також зазначити тенденції й реальні можливості імплементації зарубіжного досвіду управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні.

Математична статистика – це засіб наукового дослідження. Вона не пояснює явищ і не встановлює їхні причин, а кількісно описує масові явища і встановлює емпіричні закономірності. Статистика приймає до аналізу дані, на які впливає безліч причин. Основними задачами математичної статистики є статистична перевірка гіпотез, оцінка розподілу статистичних імовірностей та його параметрів, вивчення статистичної залежності, визначення основних числових характеристик випадкових вибірок, якими є: вибіркове середнє, вибіркові дисперсії, стандартне відхилення [16]. Математична статистика широко використовує методи теорії ймовірностей для побудови і перевірки математичних моделей. Її методи розширюють можливості наукового передбачення і раціонального прийняття рішення багатьох задач, де суттєві параметри не можуть бути з'ясовані чи контрольовані з достатньою точністю.

Застосування методу прогнозування в магістерській роботі дозволило

сформулювати перспективи розвитку управління сферою фізкультурою і спортом в умовах глобалізації, а також розробити рекомендації щодо вдосконалення стратегічних векторів розвитку управління фізичною культурою і спортом в Україні у короткостроковій перспективі.

2.2 Організація дослідження

Дослідження було проведене упродовж п'яти етапів.

На першому етапі (вересень – листопад 2023 р.) відбувалося ознайомлення з тематикою кваліфікаційних робіт, обрання та коригування напрямку наукового дослідження, укладання, затвердження теми магістерської роботи.

Під час другого етапу протягом грудня 2023 р. – березня 2024 р. було проведено аналіз й узагальнення науково-методичної літератури за напрямом дослідження, добір засобів контролю, написання першого розділу магістерської роботи;

На третьому етапі (травень – липень 2024 р.) – надана оцінка сучасного стану та національних особливостей управління сферою фізичної культури і спорту, виявлено тенденції імплементації зарубіжного досвіду управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні .

Четвертий етап (серпень – листопад 2024 р.) – проведення аналізу впливу функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах, розробка рекомендацій щодо вдосконалення стратегічних векторів розвитку управління фізичною культурою і спортом під впливом глобалізації, обробка і представлення отриманих результатів, робота над третім розділом магістерської роботи.

Завершальний, п'ятий етап (листопад – грудень 2024 р.) передбачає узагальнення результатів дослідження, завершення написання третього розділу роботи, підготовка та доопрацювання тексту роботи, формулювання висновків, укладання тексту доповіді і презентації, рецензування роботи та проходження попереднього захисту на випусковій кафедрі теоретичних основ олімпійського та професійного спорту.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Аналіз впливу функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах

Світові фінансово-економічні, продовольчі, політичні і навіть екологічні кризи, які все частіше відбуваються в ХХІ столітті, істотно впливають на сферу управління фізичною культурою і спортом, викликають скорочення споживачів спортивних послуг, що призводить до зниження рівня прибутковості закладів фізичної культури і спорту, спортивних організацій і, навіть, до їхнього часткового банкрутства. В глобалізаційних умовах фізична активність населення відбувається, переважно, організовано, відповідно роль спорту в світі з роками стає все більш важливою не лише для здоров'я окремої людини, але й для подальшого розвитку суспільства.

Важливим чинником стимулювання фізичної активності серед населення є наявність сучасної та розвиненої спортивної і транспортної інфраструктури (будівництво, ремонт, модернізація старих й планування нових об'єктів). Функції щодо розвитку такої інфраструктури віднесено до компетенції територіальних громад. Основними джерелами коштів для проведення робіт є власні кошти місцевих громад, спонсорські кошти та кошти міжнародних організацій і фондів, субвенції з державного бюджету.

За даними Міністерства молоді і спорту, загальна кількість спортивних споруд усіх видів в Україні на кінець 2020 р. складала 95 876 одиниць. Аналізуючи розподіл спортивних споруд по регіонах слід відмітити, що враховуючи їх загальну кількість можна відмітити суттєві диспропорції їхнього територіального розміщення. Завантаженість спортивних об'єктів у розрахунку на одну особу у середньому складає 65 осіб на одну споруду. Це дуже низький показник [28]. На рис. 3.1. наведено регіональний розподіл спортивних споруд усіх видів у 2020 році.

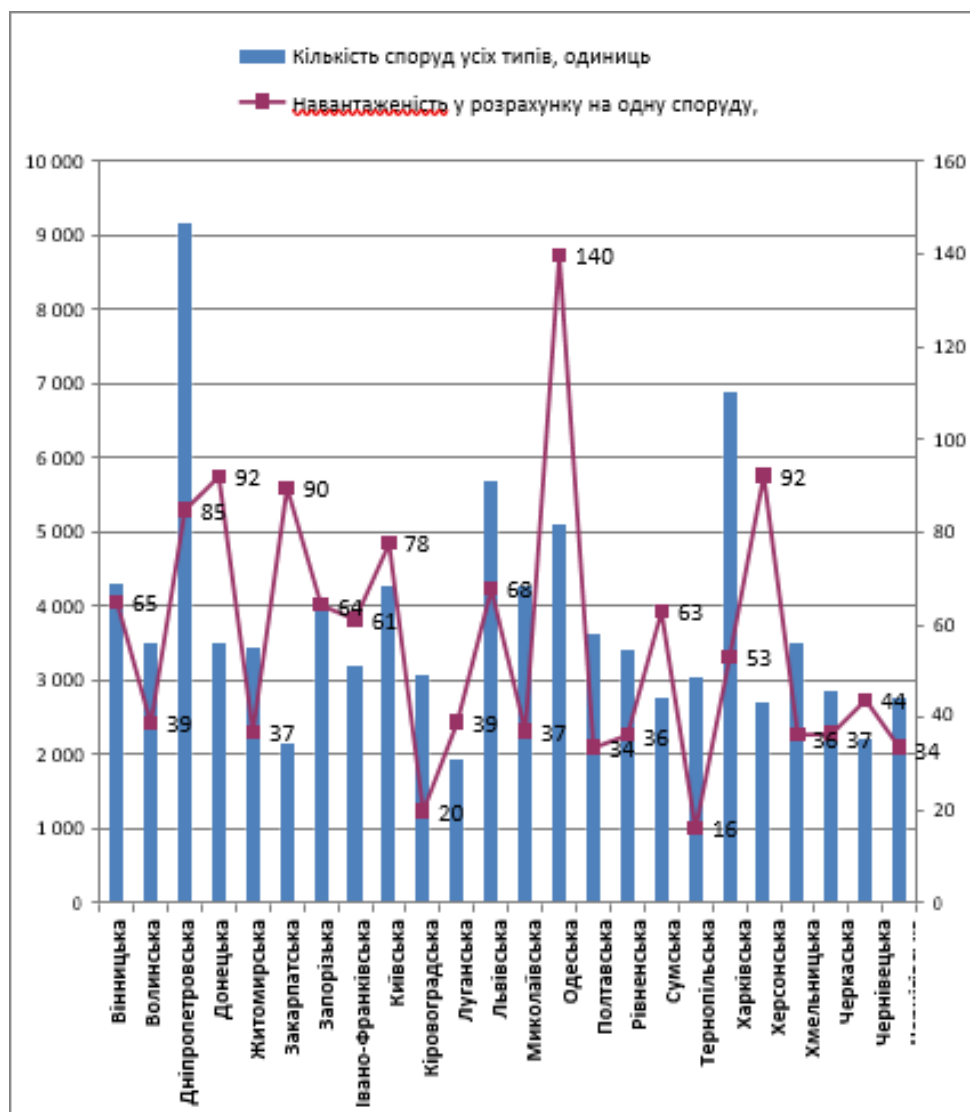

Рис. 3.1. Розподіл спортивних споруд та рівень їхньої завантаженості за областями України у 2020 р. [28]

Показники, що представлені на рис. 3.1., свідчать про достатньо високий рівень інфраструктурного забезпечення спорту в Україні. Так, найбільша кількість об'єктів спортивної інфраструктури зосереджено у Дніпропетровській (9175), Харківській (6896), Львівській (5692) та Одеській (5090) областях. З найменш розвиненою інфраструктурою залишаються Луганська (1924), Закарпатська (2136) та Херсонська (2706) області. Найбільший рівень завантаженості спортивних об'єктів зафіксовано в Одеській області (140 ос.), а найнижчий в Тернопільській (16 ос.), у більшості регіонів не відповідає наявному потенціалу спортивної інфраструктури.

Також проблемними питаннями розвитку спортивної інфраструктури у регіонах залишається її технічний стан, диверсифікованість за видами спортивної діяльності, недостатній рівень використання наявного потенціалу, невідповідність соціальним потребам та сучасним трендам.

Як зазначають експерти Українського інституту майбутнього, «Загальна кількість спортивних споруд охоплює також інфраструктуру навчальних закладів (спортзали, поля), яка використовується неефективно – тільки учнями (студентами) у навчальний час, для громадського користувача вони заблоковані. Інфраструктура для професійного спорту не використовується для фізичної активності й аматорського спорту. До того ж, за методологією Мінмолодьспорту, якщо спортивний майданчик має футбольне поле, турніки, бігову доріжку – все це враховується як різні спортивні споруди і дублюється в різних групах інфраструктури, тобто фактично кількість спортивних споруд в Україні набагато менше ніж 95 тис. Важливою є також якість інфраструктури, ДЮСШ, ШВСМ і більшість інших споруд залишилися з радянських часів, їхній стан є незадовільним» [32].

Для того, щоб визначити та дослідити вплив роботи закладів фізичної культури і спорту на стан здоров'я нації в якості результативного показника необхідно обрати узагальнюючу характеристику стану здоров'я населення в країні. В якості такої характеристики можливо використати такий показник як «індекс здоров'я». Так, «Індекс здоров'я. Україна» – це серія опитувань із вивчення ступеня задоволеності медичною допомогою, ставлення до реформи системи охорони здоров'я, досвіду звернень і витрат на медичну допомогу в Україні. У 2016 р. при фінансовій підтримці Міжнародного фонду «Відродження» було проведено перше опитування населення України, репрезентативне для країни в цілому та для кожного регіону» [6].

Індекс здоров'я є узагальнюючою характеристикою стану здоров'я населення в Україні. Він охоплює п'ять напрямків дослідження, що відображено на рис. 3.2.

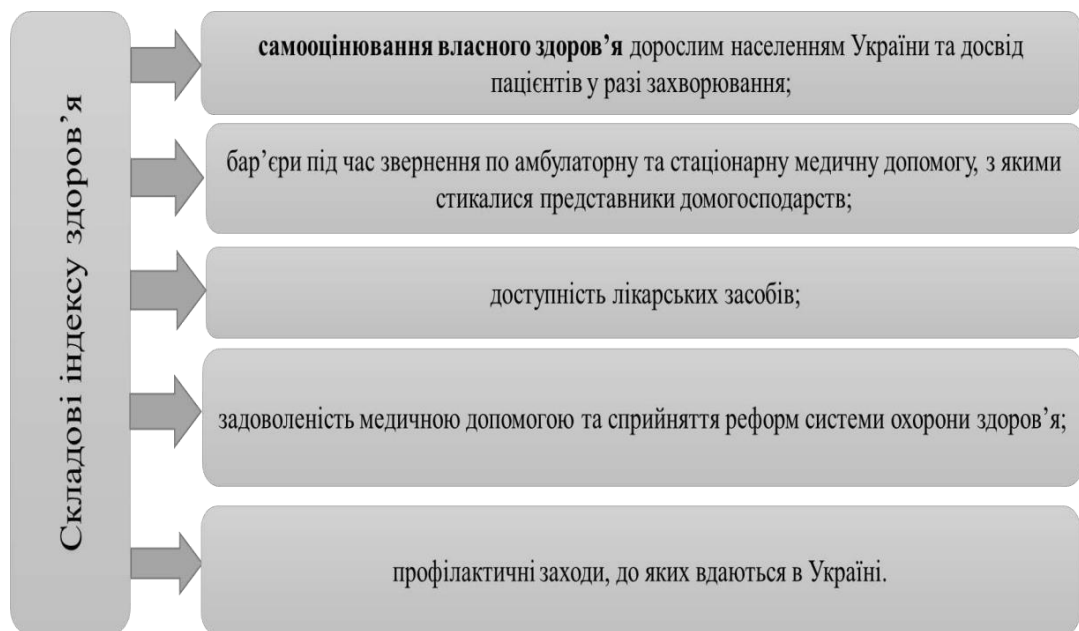

Рис.3.2. Складові «Індексу здоров'я нації» [6]

На рис. 3.3. відображено динаміку індексу здоров'я населення в Україні.

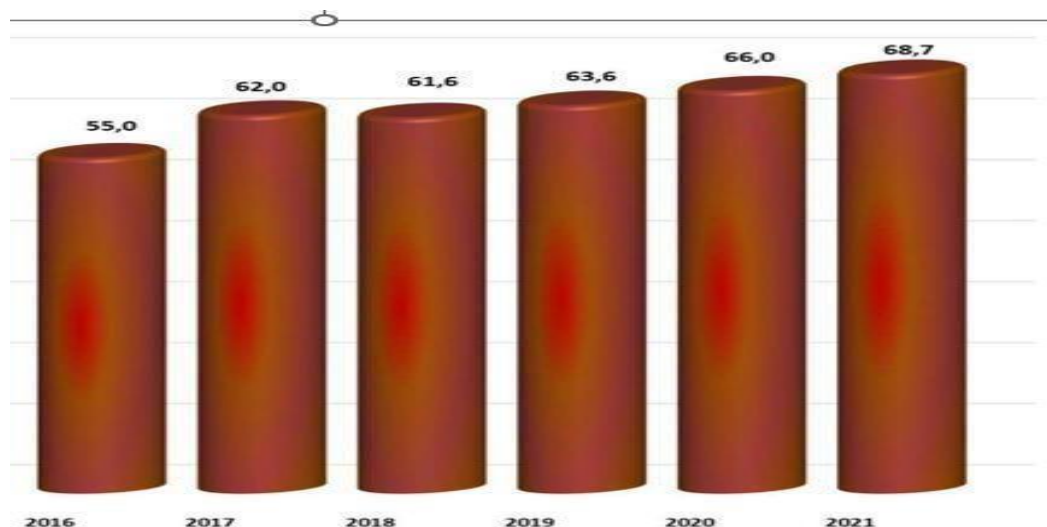

Рис. 3.3. Динаміка індексу здоров'я в Україні [6]

Як бачимо з рис. 3.3., показник індексу здоров'я населення в Україні у перед військові рокі збільшився за 5 років з 55,0 до 68,7, що, вірогідно, пов'язане з позитивним сприйняттям реформ системи охорони здоров'я у населення. Регіональна репрезентативність результатів досліджень стану здоров'я українців за 2020 р. надана на рис. 3.4.

1. Вінницька область
2. Волинська область
3. Дніпровська область
4. Донецька область
5. Житомирська область
6. Закарпатська область
7. Запорізька область
8. Івано-Франківська область
9. Київська область
10. Кіровоградська область
11. Луганська область
12. Львівська область
13. Миколаївська область
14. Одеська область
15. Полтавська область
16. Рівненська область
17. Сумська область
18. Тернопільська область
19. Харківська область
20. Херсонська область
21. Хмельницька область
22. Черкаська область
23. Чернівецька область
24. Чернігівська область
25. м. Київ

ПОКАЗНИК ІНДЕКСА

0 50 60 100

Рис. 3.4. Регіональні відмінності індексу здоров'я в Україні у 2020 р. [6]

Як бачимо з рис. 3.4, найвищий рівень здоров'я у населення (понад 60 %) було зафіксовано у Миколаївській, Херсонській, Чернігівській та Луганській областях. Більшість областей, а саме 17, потрапили до групи регіонів із рівнем індексу здоров'я населення 50 % - 60 % . Найнижчий рівень індексу здоров'я (менш ніж 50 %) спостерігався у західних областях - Івано-Франківській, Тернопільській, а також в Сумській області.

Отже, рівень здоров'я нації, який можна оцінити за допомогою індексу здоров'я залежить від обсягів фінансування із зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, кількості осіб, що займаються спортом та кількості осіб, що займаються фізичною культурою та спортом (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1.

Узагальнюючі характеристики стану здоров'я та розвитку фізичної культури і спорту в Україні [27]

Рік	Індекс здоров'я	Видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, млн грн	Кількість осіб, що займаються спортом	Кількість осіб, що займаються фізкультурою та спортом
2016	55,0	4 528,4	941 849	4 532 888
2017	62,0	6 960,8	972 802	4 867 218
2018	61,6	6 434,2	889 149	4 559 678
2019	63,6	6 708,2	849 537	4 526 207
2020	66,0	6 982,3	809 924	4 492 735
2021	68,7	7 256,3	770 311	4 459 264

Як свідчать дані таблиці 3.1., видатки з бюджету у 2016-2021 рр. мали позитивну динаміку і загалом збільшилися на 2 728 млн. грн., індекс здоров'я також зростав з 55 до 68,7, а загальна чисельність осіб, що займаються спортом зменшилася на 171,5 тис., також зменшення чисельності на 73 624 тис. ос. відбулося серед тих, хто займався фізичною культурою та спортом. Отже, прямого зв'язку між збільшенням фінансування сфери фізичної культури і спорту і зростанням чисельності професійних спортсменів і аматорів за цей період виявлено не було.

Для аналітичного й графічного визначення функціональної залежності індексу здоров'я від видатків зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, кількості осіб, що займаються спортом та кількості осіб, що займаються фізичною культурою та спортом скористаємося можливостями прикладного пакету Microsoft Excel від Microsoft Office.

Ступінь відповідності функціонального вираження зміни результативної ознаки в залежності від сукупності факторних ознак характеризує коефіцієнт множинної детермінації [21]:

$$R^2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n l_i^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2},$$

де y_i – i -ве значення результативної ознаки;

$\bar{y}$ – середнє результативної ознаки;

l_i – відхилення фактичних та розрахункових значень результативної ознаки.

Якщо значення R^2 наближається до 1, то вважають, що зв'язок тісний.

Результативною ознакою в нашому випадку буде індекс здоров'я (Y), а факторними ознаками:

XI – видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, млн грн.;

X_2 – кількість осіб, що займаються спортом;

X_3 – кількість осіб, що займаються фізичною культурою та спортом.

Для визначення найвагоміших факторів впливу (серед характеристик діяльності закладів фізичної культури і спорту в Україні) на індекс здоров'я скористаємося кореляційною матрицею, побудованою за допомогою засобів Excel (табл. 3.2.).

Результати розрахунку елементів кореляційної матриці демонструють слабку залежність між двома факторами - загальними видатками Бюджету України на фізичну культуру і спорт та кількістю осіб, які займаються фізичною культурою та спортом, оскільки $R^2(X_1, X_3)=0,3633$. Це можна пояснити тим, що з бюджетних коштів здійснюються фінансування професійного спорту, а заняття фізичною культурою переважно за власні кошти. Між іншими факторами існує помірний ($0,5 < R^2 < 0,7$) чи сильний ($0,7 \leq R^2 \leq 0,99$) зв'язок.

Таблиця 3.2.

Кореляційна матриця впливу факторів індекс здоров'я [21]

Показники	Загальні видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, X_1	Кількість осіб, що займаються спортом, X_2	Кількість осіб, які займаються фізичною культурою та спортом, X_3	Індекс здоров'я Y
Загальні видатки зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, млн грн, X_1	1,0000			
Кількість осіб, що займаються спортом, усього, X_2	0,7721	1,0000		
Кількість осіб, які займаються фізичною культурою та спортом, усього, X_3	0,3633	0,7202	1,0000	
Індекс здоров'я, Y	0,8974	0,9533	0,5117	1

За допомогою наведеної матриці можна виявити вплив роботи закладів фізичної культури і спорту на стан здоров'я нації.

У додатку А представлено регресійне рівняння та надані відповідні розрахунки.

Отже, регресійне рівняння, що характеризує залежність індексу здоров'я від видатків зведеного Бюджету України на фізичну культуру і спорт, кількості осіб, що займаються спортом та кількості осіб, що займаються фізичною культурою та спортом має наступний вигляд:

$$y = 47,8836616 + 0,002032515 x_1 - 5,4645E-05 x_2 + 1,08048E-05 x_3$$

або такий: $y = 47,88 + 0,002032515 x_1 - 0,00005 x_2 + 0,00001 x_3$

Тобто, при інших рівнозначних умовах, зростання обсягів видатків зведеного Бюджету України на фізкультуру і спорт на 1 млн грн пов'язане зростання індексу здоров'я на 0,002 пункти, а збільшення кількості осіб, що займаються фізичною культурою та спортом на 1000 осіб впливає на зростання індексу здоров'я на 0,01 пункти відповідно. Отримане рівняння також демонструє незначне зменшення індексу здоров'я при збільшенні кількості осіб, що професійно займаються спортом.

Таким чином, позитивний ефект від занять фізкультурою і спортом досягається завдяки фізичній активності особистості, але і вторинні ефекти приносять користь для здоров'я, зокрема психо-соціальний та особистісний розвиток, менше вживання алкогольних напоїв тощо. Негативні наслідки - ризики невдач, травм, харчових розладів і емоційного вигорання, також мають місце бути і більш поширені в професійному спорті (елітний рівень), де існує тонкий баланс між максимально допустимою продуктивністю та негативним впливом на стан здоров'я спортсмена. Підсумовуючи, для укріплення здоров'я населення державі необхідно розробити заходи вдосконалення регулювання сфери управління фізкультурою й спортом з урахуванням сучасних викликів, продовжувати розбудову спортивної і транспортної інфраструктури, переважно в центральних та західних регіонах, активізувати масові заходи, особливо серед молоді, щодо популяризації активного й здорового способу

життя із залученням вдалого сучасного досвіду відомих спортсменів. Важливим питанням є своєчасне коригування ключових напрямів стратегії розвитку фізкультури і спорту України та внесення змін в управління цією сферою після завершення глобальної пандемії та військового стану в країні.

3.2.Оцінка сучасного стану та національних особливостей управління сферою фізичної культури і спорту

У сучасному глобалізованому світі сфера фізкультури і спорту є пріоритетним напрямком розвитку для багатьох країн. Все частіше систему охорони здоров'я розглядають як важливу складову спортивної діяльності. Окрім особистої відповідальності кожної людини, за її здоров'я несе відповідальність і держава, тобто серед першочергових завдань державної політики висувається питання розвитку сфери спорту. На державному рівні забезпечується здоров'я не тільки теперішнього покоління, а і майбутніх, що можливо забезпечити через систему управління розвитком фізкультури і спорту. В Україні рівень бюджетних витрат на охорону здоров'я трохи перевищує 3 % від ВВП, а за даними ВООЗ, необхідною умовою ефективного функціонування медичної сфери, цей показник має коливатися від 6 % до 8 % ВВП [30]. Пріоритетність консолідованих видатків Державного бюджету України представлена в табл. 3.3.

Фінансування сфери освіти та соціального захисту значно перевищує видатки на охорону здоров'я, а починаючи із 2018 р. навіть видатки на економічну діяльність, з 2019 р. видатки на безпеку та судову владу випереджають видатки на охорону здоров'я. З одного боку, потрапляючи до категорії пріоритетних, з другого, видатки Державного бюджету на духовний та фізичний розвиток поступаються майже всім іншим пріоритетним напрямам.

Таблиця 3.3.

Динаміка консолідованих видатків Державного бюджету України

[26]

Витрати	У % до ВВП						У % до Зведеного бюджету					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Загальнодержавні функції	5,9	5,6	5,6	5,4	5,1	5,1	17,3	16,1	15,7	15,3	14,8	15,5
Обслуговування боргу	4,3	4,0	3,7	3,3	3,0	3,1	12,7	11,5	10,5	9,3	8,8	9,6
Оборона	2,6	2,5	2,5	2,7	2,7	2,6	7,7	7,1	7,0	7,8	7,8	8,0
Безпека та судова влада	2,8	3,0	3,0	3,3	3,6	3,3	8,1	8,6	8,4	9,4	10,5	10,1
Економічна діяльність	2,8	2,8	3,4	4,0	3,9	4,1	8,3	7,9	9,7	11,3	11,2	12,5
Охорона навколишнього природного середовища	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Житлово-комунальне господарство	0,8	0,7	0,9	0,9	0,9	0,7	2,3	2,1	2,6	2,4	2,5	2,1
Охорона здоров'я	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2	3,0	10,4	9,0	9,7	9,3	9,4	9,2
Духовний та фізичний розвиток	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	2,4	2,0	2,3	2,3	2,3	2,5
Освіта	5,7	5,4	6,0	5,9	6,0	5,9	16,8	15,5	16,8	16,8	17,4	17,8
Соціальний захист	8,9	10,8	9,6	8,7	8,1	7,1	25,9	30,9	27,0	24,7	23,4	21,4
Усього	34,2	35,0	35,4	35,1	34,5	32,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Досліджуючи дані табл. 3.3, можна зазначити, що сфери охорони здоров'я та фізичного розвитку потрапляючи до списку пріоритетних напрямків, невдало конкурують з витратами на освіту та соціальний захист населення. За період 2015-2020 рр.. відбулося зменшення питомої ваги фінансування сфери охорони здоров'я з 3,6 до 3,0 % до ВВП, і з 10,4 до 9,2 % у зведеному бюджеті.

За даними Міністерства молоді та спорту України, у 2020 р. було передбачено суттєве зростання витрат на розвиток спорту та фізичної культури (табл. 3.4): «за період з 2021-го по 2024 рр.. загальні витрати повинні становити 69,35 млрд грн., тоді як з 2017 - 2020 рр.. вони склали 25,3 млрд грн. Вже 2021-го року витрати держбюджету на спорт та фізичну культуру становили 7,736 млрд грн., у 2020 р. - 2,577 млрд грн. З місцевих бюджетів у 2021 р. було виділено 8,541 млрд гривень (у 2020 р. - 3,824 млрд гривень). При

цьому серйозне збільшення фінансування передбачає зростання кількості спортивних клубів чи людей, котрі займаються спортом. Додаткові кошти були спрямовані на фінансування ДЮСШ та підготовку збірних команд» [28]. Але повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. суттєво змінило пріоритети фінансування в країні.

Таблиця 3.4.

Динаміка витрат на розвиток спорту та фізичної культури в Україні за джерелами фінансування, грн. [26]

Джерело фінансування	Роки							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Державний бюджет	2182625,0	2004450,3	2061014,1	2577389,8	7736204,7	6818401,8	6771363,5	7588859,2
Місцеві бюджети	2983585,1	3277919,4	3565381,6	3824629,2	8541348,1	9211136,8	9663679,2	7599859,2
Інші джерела	533276,3	743852,0	694236,7	895670,2	691180,9	717932,7	714788,5	703906,0
Усього	5699486,4	6026221,7	6320632,4	7297689,2	16968733,7	16747471,3	17149831,2	18486264,6

За даними Державної казначейської служби України у 2021 р. відбулося зростання витрат Державного бюджету за всіма напрямками фінансування розвитку спорту та фізичної культури порівняно із 2020 р. (табл. 3.5). Так, у 2021 р. порівняно із 2020 р. найбільше зросли витрати Державного бюджету на підготовку та участь національних збірних в Параолімпійських та Дефлімпійських іграх (+4546,5%), державна підтримка фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» зросла на 147,6 %, витрати на фізичну та спортивну підготовку учнівської та студентської молоді зросли на 64,7 %, витрати на розвиток спорту серед осіб з інвалідністю, їхня фізкультурно-спортивна реабілітація зросли на 169,9 %, витрати на розвиток фізкультури, спорту вищих досягнень та резервного спорту зросли на 78,9 %, фінансова підтримка громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування збільшилася на 18,2 %, витрати на підготовку та участь національних збірних в міжнародних змаганнях (Олімпійські ігри, Всесвітні ігри та ін.) зросли на 542,4 %.

Таблиця 3.5.

**Видатки Державного бюджету на розвиток спорту та фізичної
культури у 2020 - 2021 рр., млн грн. [26]**

Напрямок фінансування	Роки		
	2020	2021	2021 у % до 2020
Державна підтримка фізкультурно-спортивного товариства «Динамо»	20,2	49,9	+ 147,6
Фізична та спортивна підготовка учнівської та студентської молоді	145,3	239,3	+64,7
Реалізація спортивних інфраструктурних проєктів	10,8	10,8	0
Розвиток спорту серед осіб з інвалідністю, їхня фізкультурно-спортивна реабілітація	417,8	1127,7	+169,9
Підготовка та участь національних збірних в Параолімпійських та Дефлімпійських іграх	50,8	2359,9	+4546,5
Розвиток фізкультури, спорту вищих досягнень та резервного спорту	1564,9	2799,7	+78,9
Фінансова підтримка громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування	55,1	65,1	+18,2
Підготовка та участь національних збірних в міжнародних змаганнях (Олімпійські ігри, Всесвітні ігри)	69,7	447,8	+542,4

Як бачимо з даних табл. 3.4, 3.5., за абсолютним вираженням дані щодо фінансування розвитку спорту та фізичної культури з різних джерел дещо відрізняються, проте реальною є тенденція стрімкого зростання видатків Державного бюджету на розвиток спорту та фізичної культури за 2020-2021 рр.. Взагалі, позитивна тенденція збільшення витрат Державного та місцевих бюджетів на розвиток спорту та фізичної культури спостерігається ще з 2007 р., що відображено в табл. 3.6.). Незначне зменшення фінансування сфери спорту у 2011 р. порівняно із попереднім роком спостерігалось після Олімпійських ігор у Ванкувері та у 2016 р. після величезних сум на підготовку до літніх Олімпійських ігор у Ріо-Де-Жанейро, коли на розвиток спорту за 2015 р. витратили 3,65 млрд грн. з Державного бюджету та 2,47 млрд грн. місцевого бюджету що склало 80,5 % передбаченого державного бюджетного

фінансування [26].

Таблиця 3.6.

Динаміка витрат Державного та місцевих бюджетів на фінансування спорту та фізичної культури, млрд грн. [26]

Джерела витрат	Роки										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	2016	2017	2020
Державний бюджет	0,52	0,84	1,46	2,81	1,41	1,98	2,45	3,65	1,41	2,38	2,15
Місцеві бюджети	1,02	1,23	1,23	1,48	1,6	1,95	1,83	2,47	3,12	4,57	7,24

Як бачимо з даних таблиці 3.6., відсутність приросту фінансування спорту та фізичної культури з Державного бюджету порівняно із попереднім роком спостерігалася лише у 2011 та 2016 роках, але за ці роки відбувалося зростання видатків місцевих бюджетів порівно із попереднім роком.

Починаючи з 2016 р. після реформ децентралізації фінансів спостерігається інтенсивне нарощування видатків місцевих бюджетів на розвиток спорту та фізичної культури з 3,12 до 7,24 млрд грн., що значно більше ніж видатки з державного бюджету відповідно 1,41 та 2,15 млрд. грн.

Що стосується найвищих досягнень українських спортсменів, то тут є чим пишатися. Я. Магучіх у 2020 р. визнали висхідною зіркою серед світових атлеток, яка встановила світовий рекорд U 20 зі стрибків у висоту у приміщенні з результатом 2,01 м. В 2024 р. вона стала Олімпійською чемпіонкою в Парижі, встановила новий світовий рекорд, який протримався 37 років і була визнана кращою легкоатлеткою в Європі. О. Харлан у складі команди вдруге виборола золото Олімпіади у змаганнях зі шпагою. «В 2019 р. український плавець М. Романчук установив новий європейський рекорд на дистанції 800 м вільним стилем і побив попередній найкращий результат, що тримався 8 років. У грудні 2020 р. чоловіча збірна України зі спортивної гімнастики тріумфально виступила на Чемпіонаті Європи у Туреччині: золоту медаль в опорному стрибку і бронзову на кільцях виборов І. Радівілов. Срібним призером у вправах на брусах став П. Пахнюк [22].

У проєкті Державного бюджету на 2022 р. було передбачено виділення 11,3 млрд грн. на розвиток фізичної культури і спорту. «3,4 млрд грн. на організацію проведення 1700 спортивних заходів, 1,5 млрд грн. - на участь України в зимових Олімпійських та Параолімпійських іграх, а також літніх Дефлімпійських іграх, 1,1 млрд грн. - на ремонт, реконструкцію 14 баз олімпійської підготовки, 650 млн грн - на будівництво, ремонт, реконструкцію 200 спортивних об'єктів, 384,9 млн грн. - на розвиток олімпійського, параолімпійського, фізкультурно-спортивного, учнівського, студентського спортивного руху і 267,4 млн. гривень - на проєкт «Активні парки України». [17].

У 2024 р. в державному бюджеті України «на розвиток спорту закладено 7,512 млрд. грн., що вдвічі перевищує показник 2023 р. - 3,7 млрд. грн. Більша частина цієї суми (4 млрд. 255,7 млн грн. або 56 %) спрямована на розвиток фізичної культури і спорту вищих досягнень, 1 млрд. 96,9 млн грн., або 15 % передбачено на підготовку та участь у Паралімпійських та Дефлімпійських іграх. На розвиток спорту серед осіб з інвалідністю та їх фізкультурно-спортивну реабілітацію заплановано витрати в розмірі 988,8 млн. грн. і на підготовку до участі в літніх Олімпійських іграх в Парижі та зимових Юнацьких Олімпійських іграх-2024 777,4 млн. грн.» [26]. Бюджет на розвиток масового спорту в Україні, на жаль, відсутній. Цілком зрозуміло, що під час дії воєнного стану у держави є більш важливі статті витрат.

Отже, виявлені позитивні тенденції поступового нарощування обсягів бюджетного фінансування розвитку фізичної культури і спорту в Україні мали дозволити досягти попередньо поставленої амбітної цілі - проведення Олімпійських ігор у 2030-2032 рр.. саме в Україні. Але на жаль, повномасштабне вторгнення рф в Україну у лютому 2022 р. внесла суттєві корективи у життя країни, її громадян, і змусило терміново адаптувати подальшу стратегію розвитку фізичної культури і спорту з урахуванням нових загроз і реалій.

3.3. Тенденції імплементації зарубіжного досвіду управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні

Після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну в тимчасовій окупації опинилися деякі південні і східні території країни, в деяких ведуться бойові дії, а проблеми фізичної культури і спорту, управління цієї сферою відійшли на другий план. Значна частина об'єктів спортивної інфраструктури на сході зруйнована, припинено тренувальні процеси і проведення змагань, багата кількість молодих перспективних спортсменів і тренерів іммігрували в інші країни. У перспективі існує великі ризики зменшення чи втрати спортивного потенціалу країни. Зважаючи на суттєве погіршення морального та фізичного стану населення, зростання кількості осіб з інвалідністю, проблеми спортивної реабілітації у після воєнний період потребують розробки відповідних програм і відновлення повноцінних тренувальних процесів різних вікових категорій населення. Саме тому, важливим є дослідження світового досвіду управління сферою фізичної культури і спорту, механізмів її фінансування та розробки стратегічних проєктів відновлення даної сфери на новітніх засадах після завершення війни. Міжнародне спортивне співробітництво так само динамічне, як і глобальна економіка, й водночас, не може бути поза політикою. Як вважають науковці, «в сучасних глобалізаційних умовах зберегти правову автономію виявляється доволі складно, оскільки у сфері регулювання фізичної культури і спорту простежується динаміка і безпосередній вплив на внутрішньодержавне правове регулювання, державну політику і законодавство» [18].

Постійне вдосконалення процесу формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту особливо актуалізується в епоху глобалізації та в умовах військового стану й європейської інтеграції України. Проблеми розвитку сфер фізичної культури і спорту напряму та тісно пов'язані з якістю життя населення, здоров'ям нації та майбутнім потенціалом держави. Під дією глобалізаційних впливів підходи держави до налагодження

взаємодії із громадськістю мають носити гнучкий характер, постійно вдосконалюватися та враховувати позитивний досвід розвинених країн світу з метою запобігання відставанню нашої держави від прогресивної практики інших країн. Але на думку вітчизняних дослідників, «усі прийняті програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні не були виконані та реалізовані в повній мірі, кризові явища в галузі прогресували, заходи щодо удосконалення системи державного управління сферою фізичної культури та спорту не приносили бажаних результатів» [2, с. 129]. Розвиток державного управління сферою фізичної культури і спорту характеризується термінами далекими від результативності. Особливо гострого характеру ці проблеми набувають в умовах глобалізації та євроінтеграції, що передбачають високі світові норми, стандарти суспільного життя й державного управління.

Як вже нами зазначалося, обсяги фінансування фізкультури і спорту в Україні в довоєнні роки мали тенденцію до збільшення, але вони залишаються незрівнянно меншими, ніж у провідних країнах світу. Саме це ускладнює створення передумов для розвитку професійного спорту, підтримки та вдосконаленню спортивної інфраструктури. Відповідно до розрахунків й досліджень фахівців міжнародної організації ЮНЕСКО, кожен 1 долар, інвестований в сферу спорту, генерує вартість 3 - 124 доларів. Відомо, що спортивна сфера фінансується з різних джерел: з бюджетів держав, а також з приватних джерел, таких як спонсори та інвестори та із громадського сектору (рис.3.5.).

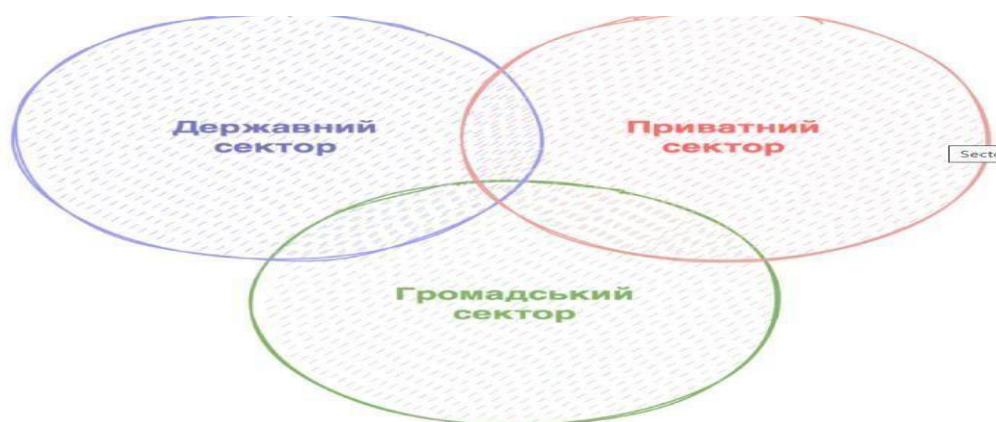

Рис. 3.5. Джерела фінансування сфери фізкультури і спорту

Як демонструє рис. 3.5., спортивна сфера фінансується з бюджетів держав, а також з приватних джерел, таких як спонсори, інвестори та із громадських організацій. Але провідна роль в фінансуванні сфери фізкультури і спорту належить державному сектору.

Так, в 2017 р., 28 держав-членів ЄС сумарно витратили 51,3 мільярда євро на відпочинок і спорт. Загалом, з 2004 р. в країнах ЄС загальнодержавні витрати на цю сферу залишаються достатньо стабільними. Порівняємо відповідне фінансування розвитку спорту в країнах ЄС (рис. 3.6.)

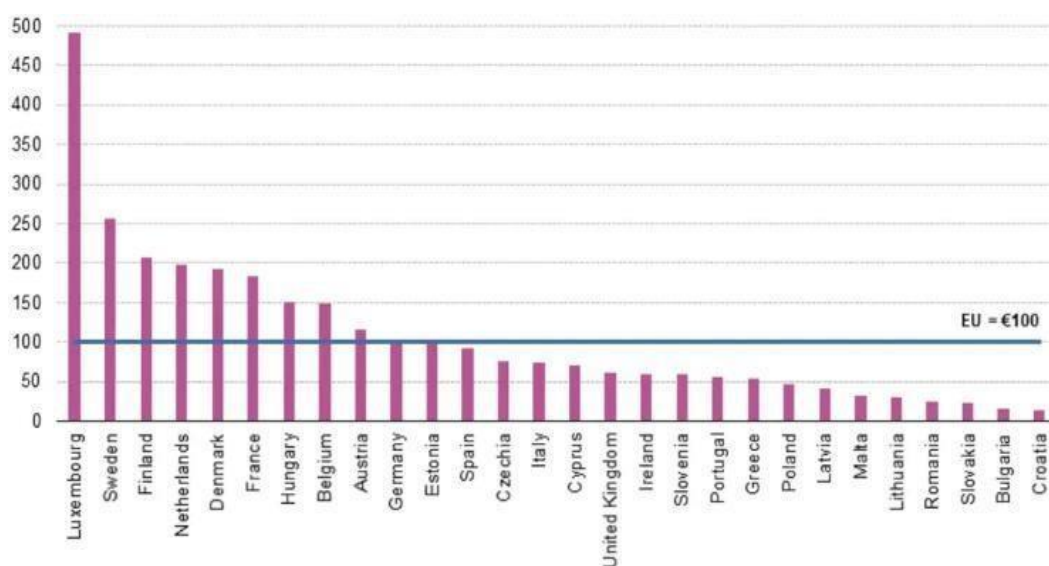

Рис. 3.6. Фінансування розвитку спорту в країнах ЄС в 2017 р., євро на особу [27]

Як бачимо з наведених на рис. 3.6. даних, показник фінансування спорту в розрахунку на душу населення перевищував 200 євро в таких трьох країнах-членах ЄС: Люксембурзі - 492 євро, Швеції - 256 євро і Фінляндії - 206 євро. Далі йдуть Нідерланди - 199 євро, Данія - 192 євро та Франція - 183 євро. А найнижчі показники були зафіксовані в Хорватії та Болгарії -13 євро і 16 євро відповідно [27]. В Україні у 2017 р. на спорт виділялося 27 євро на особу, тоді як у 2024 р. закладено усього 7 євро. В Європі цей показник у середньому складає 100 євро.

Вже у короткостроковій перспективі, в Україні витрати на розвиток спорту одного громадянина потрібно збільшувати до середньоєвропейських, що становить приблизно 100-130 млрд. грн. Бюджетні витрати на розвиток фізкультури і спорту в Україні мають стабільно зростати, оскільки ця сфера сприяє укріпленню здоров'я населення, підвищує тривалість його життя, загальному суспільному добробуту, розвитку країни та підвищенню міжнародного престижу.

Оскільки Україна є країною кандидатом на вступ до ЄС і прагне стати дійсним його членом у найближчій перспективі (до 2030 р.), то вона має дотримуватися європейських норм і стандартів, у тому числі тих, які регулюють сферу фізичної культури і спорту. На практиці це означає, що державним органам слід терміново розробити «дорожню карту» розвитку фізичної культури і спорту, яка максимально відповідає завданням і напрямкам, що містить «Біла книга Європейсько Союзу».

Загальна політика ЄС в сфері фізкультури і спорту складається з трьох ключових напрямків: політичного, економічного та соціально-культурного, кожен з них складається з різних спортивних політик і секторів.

Протягом тривалого часу країни ЄС активно розробляють і успішно реалізують різноманітні програми підтримки фізкультури і спорту. Матеріально-фінансова підтримка спортсменів, тренерів, спортивних організацій є однією з ключових ініціатив. Вона включає в себе стипендії, гранти та субсидії. Державні уряди також розробляють програми з популяризації фізичної активності серед населення, особливо серед молоді. Існує багата кількість організацій, котрі відповідають за координацію розвитку і управління сфери фізкультури і спорту, включно з національними спортивними органами, міністерствами спорту та регіональними спортивними управліннями. Національні спортивні органи розробляють та впроваджують стратегії розвитку спорту, а міністерства спорту забезпечують координацію та фінансову підтримку. На відміну від України, держави ЄС активно інвестують у розвиток спортивної інфраструктури, фізкультури і спорту.

Розглянемо більш детально досвід деяких провідних європейських країн та країн Північної Америки. Результати дослідження наведені в таблиці 3.7.

Зазначимо, що європейську та північноамериканську моделі розвитку фізкультури і спорту об'єднують:

- 1) широкий вибір диференційованих джерел фінансування, що базуються на визнанні спорту як важливої сфери бізнесу, інтеграції спорту і бізнесу, спорту та муніципального управління, спорту і освіти, спорту і науки;
- 2) масовий спорт є важливим елементом економічної, соціальної та ідеологічної політики країн, йому приділяється велика увага;
- 3) високий рівень розвитку спортивного менеджменту й маркетингу як інструменту бізнесу та залучення інвестицій;
- 4) високорозвинена наукова база та інноваційні дослідження у сфері спорту, що фінансуються з різних джерел;
- 5) стабільна та розгорнута система регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту;
- 6) інтегровані правила та обмеження, що стосуються забезпечення прозорості, відсутність корупції щодо організації проведення спортивних змагань, застосування допінгу тощо;
- 7) зростаюча увага до ролі спортивної дипломатії, яка розглядається як «м'яка сила» щодо подолання різноманітних непорозумінь між країнами у відповідь на кризу традиційної дипломатії. Цінності, що пов'язані зі спортом, зокрема, волонтерська діяльність, розвиток громадянського суспільства, повага до прав та основних свобод, у повній мірі відповідають демократичним цінностям.

Таблиця 3.7.

**Наявні спортивні програми та спортивні органи в деяких країнах
ЄС і Північної Америки***

Спортивні програми (проекти), їхня мета	Виконавці (регіональні, федеральні спортивні органи)
Німеччина	
«Допомога спорту», надання фінансової підтримки спортсменам, тренерам, спортивним клубам, організаціям.	Німецький олімпійський комітет, сприяє розвитку спорту та підтримці спортивних заходів, федеральні землі та територіальні громади
Франція	
Спортивний кодекс Франції. «Великий Париж для спорту», створення спортивних об'єктів та розбудова інфраструктури	Міністерство молоді і спорту формує і реалізує загальнодержавну політику в сфері фізичної культури і спорту, регіональні федерації, громадські організації
Швеція	
«Здоровий спорт для всіх», фінансова підтримка громадянам для здійснення фізичної активності та спорту і сприяння популяризації активного способу життя серед населення. «Активні діти», популяризація фізичної активності серед дітей та молоді.	Шведський спортивний союз, громадські організації
Іспанія	
«Школа та спорт», розвиток спорту серед школярів і студентів за рахунок фінансової підтримки шкільним та університетським спортивним командам, організація спортивних заходів та змагань	Національний олімпійський комітет, громадські організації
США	
Сфера спорту є децентралізованою, програми відсутні. Але існують національні рекомендації щодо фізичної активності для різних груп населення щодо оптимального фізичного навантаження («Основні напрями фізичної активності для американців», «Здорове суспільство», «Мільйон сердець» та ін.).	Олімпійський комітет США, Національна федерація шкільних асоціацій здійснює управління розвитком шкільного та молодіжного спорту, Національна асоціація студентського спорту, Федеральна комісія з комерційних ігор та спорту відповідає за контроль за рекламою, агентською діяльністю і фінансовою прозорістю в спорті, НБА, НХЛ.
Канада	
Організація публічного адміністрування спорту та фізичної культури розробляє рекомендації з фізичної активності, окремо для дітей і підлітків	Канадський олімпійський комітет, громадські організації

*Складено автором самостійно

Отже, позитивний досвід країн ЄС в сфері управління спортом свідчить про важливість державної підтримки та інвестицій для підтримки фізичного і ментального здоров'я населення, соціокультурного розвитку суспільств та вищих спортивних досягнень. Такий підхід сприяє популяризації спорту серед населення і розвитку власних спортивних талантів, а також позиціонуванню країн на міжнародній спортивній арені. Країни Північної Америки дбають про розвиток спортивної інфраструктури та тісно співпрацюють з громадськістю та спортивними організаціями. Цей досвід є важливим для забезпечення ефективного управління спортивною сферою та підтримки розвитку фізичної активності у громадян. Важливим аспектом є співробітництво держави, громадськістю та спортивних організацій, яке є ключом успіху. Важливо враховувати інтереси всіх стейкхолдерів і забезпечувати їхню активну участь у прийнятті рішень і сфері управління фізкультурою і спортом. Для України, на нашу думку, найбільш корисним є реалізація досвіду європейських країн щодо управління сферою фізичної культури та спорту як креативних індустрій.

3.4. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення стратегічних векторів розвитку управління фізичною культурою і спортом під впливом глобалізації

У сучасних глобалізаційних умовах сфера фізичної культури і спорту як специфічний вид професійної діяльності людини та важливий соціальний інститут суспільства здійснює активний вплив на людський розвиток і, під впливом глобальних трендів, зазнає всебічних якісних та структурних зрушень. В Україні розвиток професійного спорту знаходиться у стані стагнації. Ще до війни в більшості регіонів були майже відсутні сучасні та якісні умови для результативних тренувань (відсутність сучасної спортивної інфраструктури, високі витрати на енергоносії, низький рівень оплати праці персоналу спортивних закладів, зокрема тренерів), вибір молоді обмежений

щодо обрання виду спорту, а переважна більшість спортивних секцій надають платні послуги, що знижує їхню доступність для дітей та молоді з низьким рівнем доходів. Ці перешкоди, а також деякі системні проблеми у розвитку професійного спорту зумовлені деструктивними явищами, що притаманні розвитку соціально-економічної системи в Україні останніми роками призвели до втрати загальних позицій України на міжнародній спортивній арені, відтоку частини талановитих спортсменів і тренерів за кордон та погіршення національного іміджу.

Не зважаючи наявності стратегічних програм щодо розвитку спорту в Україні, управління даною сферою носить несистемний, не досконалий характер. Хронічний дефіцит державних ресурсів, гострі зовнішні й внутрішні соціальні та економічні катаклізми, що виходять на перший план державного регулювання, а також загальне зниження інвестиційної привабливості країни стримують інвестиційне забезпечення розвитку даної сфери та переносять проблеми розвитку сфери фізкультури і спорту на інший другорядний план.

4 листопада 2020 р. Кабінет Міністрів України затвердив стратегію розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р., метою реалізації якої є «формування у населення культури здорового способу життя, створення умов для розвитку сучасної і доступної спортивно-оздоровчої інфраструктури, збільшення кількості населення, яке регулярно займається руховою активністю, забезпечення підготовки, участі національної збірної команди в іміджевих змаганнях, сприяння входженню України до числа кращих спортивних держав світу» [23]. В цій стратегії зазначено, що «В Україні не вистачає сучасної, якісної та доступної спортивної інфраструктури, яка є основою для занять руховою активністю та спортом. Це є проблемою сфери, яка накопичувалася роками та суттєво гальмує її розвиток. У сучасних умовах у провідних країнах світу дуже велику роль у розвитку спорту та фізичної активності відіграють місцеві органи влади, які несуть відповідальність за розвиток спортивної інфраструктури» [23].

Стратегія відповідає таким напрямкам державної політики у сфері фізичної культури і спорту, які реалізовується у життя (рис.3.7.).

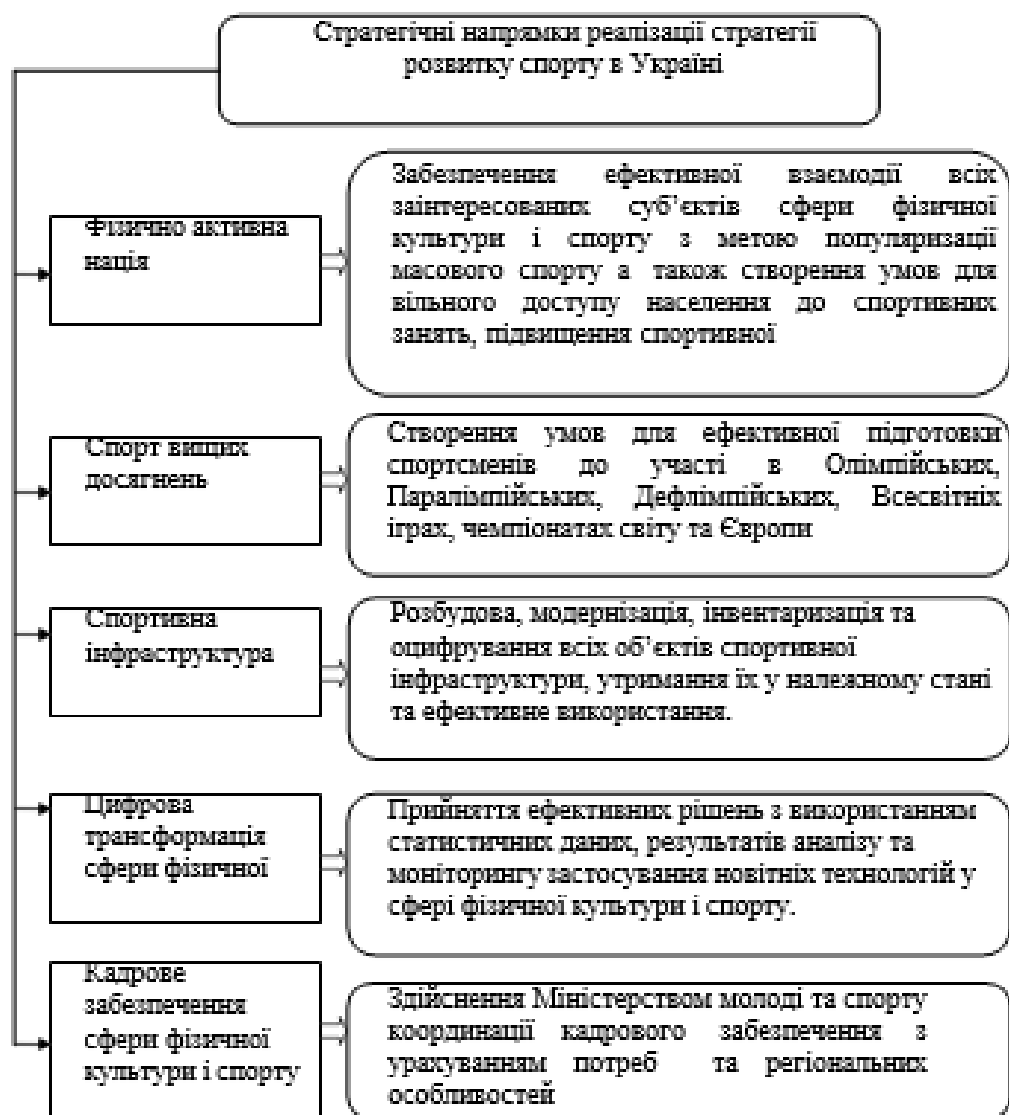

Рис.3.7. Пріоритетні напрямки реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту України на період до 2028 р. [23]

Управління розвитком сфери фізкультури і спорту має здійснюватися на всіх рівнях - державному, регіональному та рівні територіальних громад. Добре відомо, що спорт відіграє значущу роль у розвитку суспільства і держави, існують ключові аргументи, які підтверджують цю важливість (рис. 3.8.).

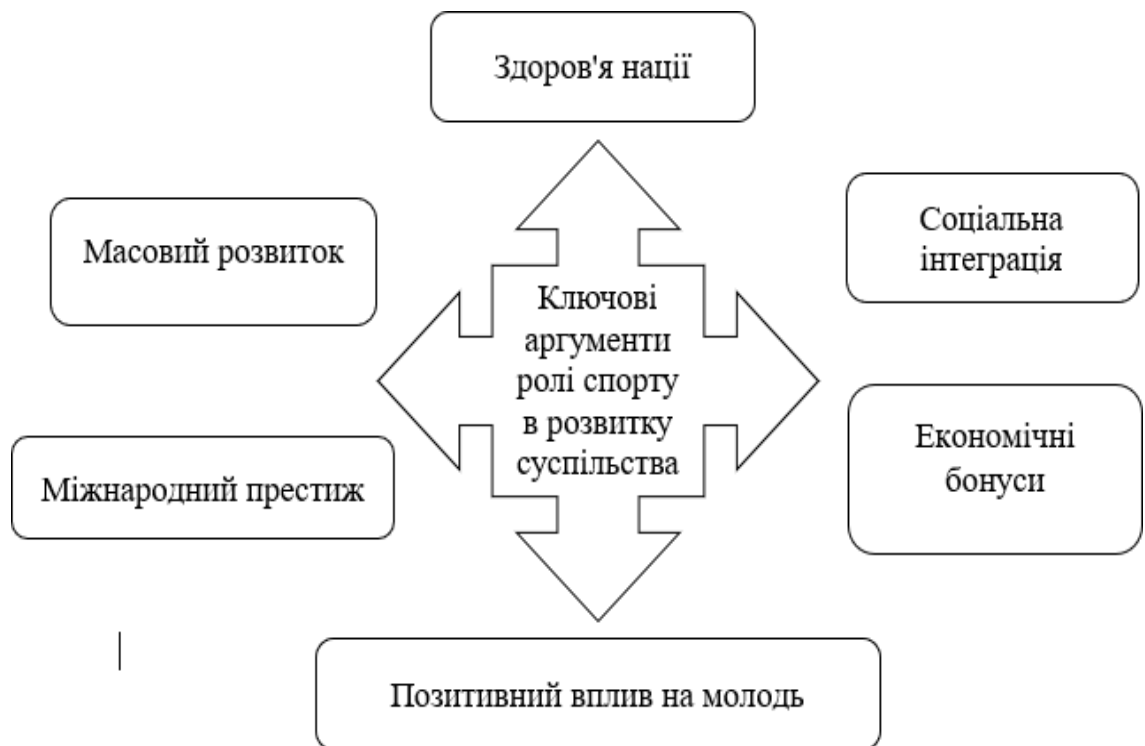

Рис. 3.8. Ключові аргументи щодо ролі спорту у розвитку сучасного суспільства*

*складено автором

Постійні заняття фізкультурою та спортом сприяють здоровому способу життя населення та попередженню у нього хронічних захворювань. Збільшення кількості спортивних організацій призводить до популяризації фізичної активності серед громадян, що позитивно впливає на систему охорони здоров'я.

Фізична культура і спорт об'єднують людей різних гендерних та вікових груп, соціальних класів й культур. Тим самим зміцнюється соціальна єдність і створюються можливості для подальшої взаємодії, спілкування і співпраці, тобто розвивається соціальна інтеграція особистості.

Інвестиції в розвиток фізкультури і спорту дозволяють побудувати й модифікувати спортивну інфраструктуру: спортивні майданчики, стадіони, зали, басейни та інші об'єкти. Це сприяє розвитку масового спорту та розширює можливості громадян для занять фізичними вправами.

Велика кількість українських спортсменів бере участь у багатьох різноманітних міжнародних спортивних змаганнях, таких як літні та зимові Олімпійські ігри, Чемпіонати Європи та світу. Інвестування в тренувальний процес професіональних спортсменів разом із розвитком спортивної інфраструктури підвищує міжнародний престиж країни та сприяє позитивному сприйняттю України в світі.

Спорт в Україні може стати успішним прикладом, що вдало сприяє інвестиціям та розвитку внутрішнього туризму. Зміцнення сфери фізкультури і спорту також дозволяє створювати нові робочі місця і стимулює загальноекономічне зростання в країні.

Заняття фізкультурою і спортом мають позитивний вплив на молоде покоління. Зменшуються порушення закону та проблеми, що пов'язані з вживанням алкоголю і наркотиків та наявністю вільного часу для поганих компаній. Індустрія спорту дає молоді змогу мати гарну та веселу компанію однодумців, досвідчених наставників, можливість мандрувати світом та отримувати задоволення від життя.

Проведене нами дослідження довело, що результативне управління сферою фізичного виховання і спорту має стратегічне значення для розвитку держави та її регіонів з таких об'єктивних причин:

1. Подальший розвиток людського потенціалу, що є основою побудови ефективної економіки, зниження рівня захворюваності населення та боротьба зі стресом.

2. Організаційно-виховний вплив як на розвиток соціуму в цілому, так і кожної особистості зокрема через формування масової спортивної культури та задоволення потреби більшості людей у причетності і досягненнях, відволікання від шкідливих звичок та асоціальної поведінки, розвиток міжнародних зв'язків, комунікацій та уніфікація цінностей, згуртування соціуму, формування свідомого громадянського суспільства.

3. Джерело економічного зростання у контексті розвитку спортивної індустрії, зростання ринку спортивно-оздоровчих послуг а також суміжних

галузей національної економіки;

4. Важливий складовий елемент міжнародної економічної й політичної інтеграції тому що, участь спортсменів у світових змаганнях є важливою іміджевою складовою.

На рис. 3.9. відображені стратегічні імперативи реалізації державної політики в сфері фізичної культури і спорту на регіональному рівні із виділенням ключових кроків, пріоритетних напрямків та очікуваних результатів.

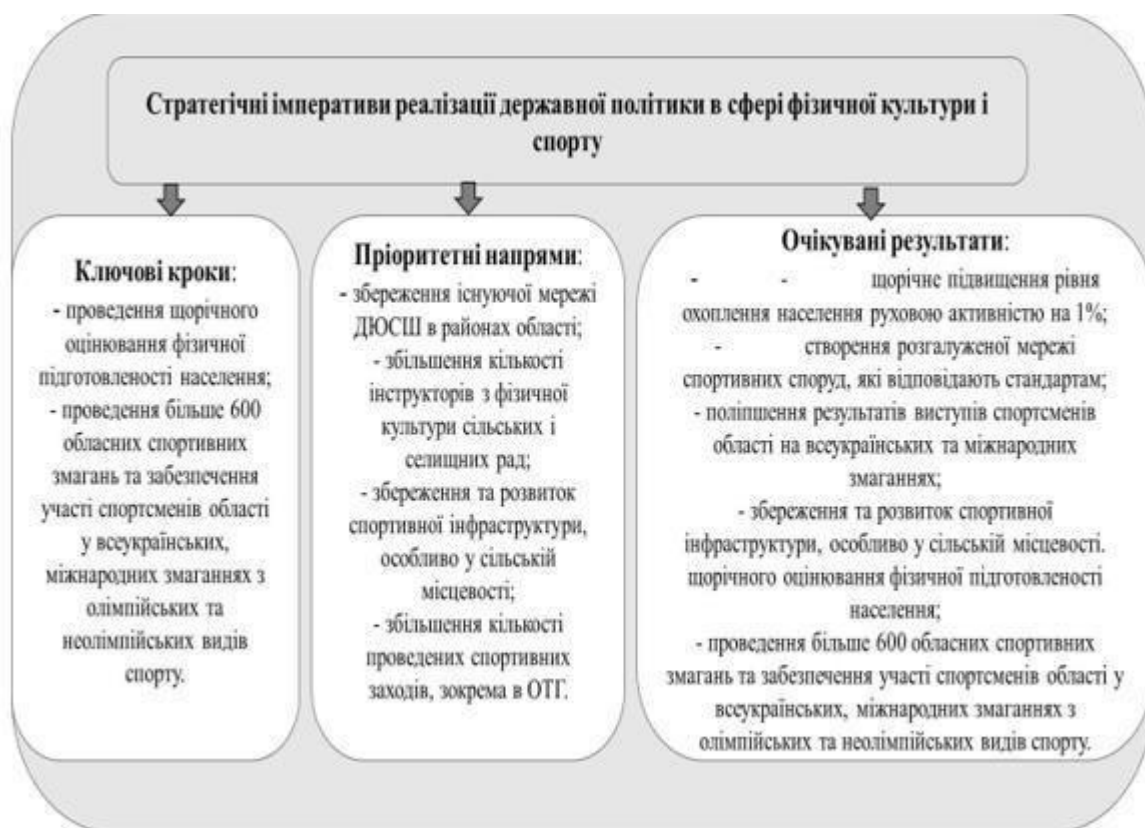

Рис. 3.9. Стратегічні імперативи реалізації державної політики в сфері фізичної культури і спорту на регіональному рівні [23]

Враховуючи той факт, що Україна сьогодні знаходиться в умовах війни, окремі вектори, а також заходи їхньої реалізації у майбутньому мають бути розширені і доповнені із урахуванням всіх реалій життя. Зрозуміло, більше уваги має бути приділено таким напрямкам, як спортивна реабілітація для інвалідів війни, розвиток фізичної підготовки та спорту у секторі безпеки

оборони України з урахуванням досвіду бойових дій та військових конфліктів, спортивно-оздоровча реабілітація громадян.

При аналізі системи управління сферою фізкультури і спорту як специфічного і цілісного сектору стратегічного розвитку національної соціально-економічної системи умовно можна виділити найбільш значущі підсистеми, що у сукупності забезпечують його життєздатність у довгостроковій перспективі. Основні підсистеми забезпечення стратегічного розвитку сфери фізкультури і спорту наведено на рис. 3.10. Загальними характеристиками підсистем забезпечення стратегічного управління розвитку фізкультури і спортом є їхня збалансованість, безперервність, наукова обґрунтованість, комплексність та системність.

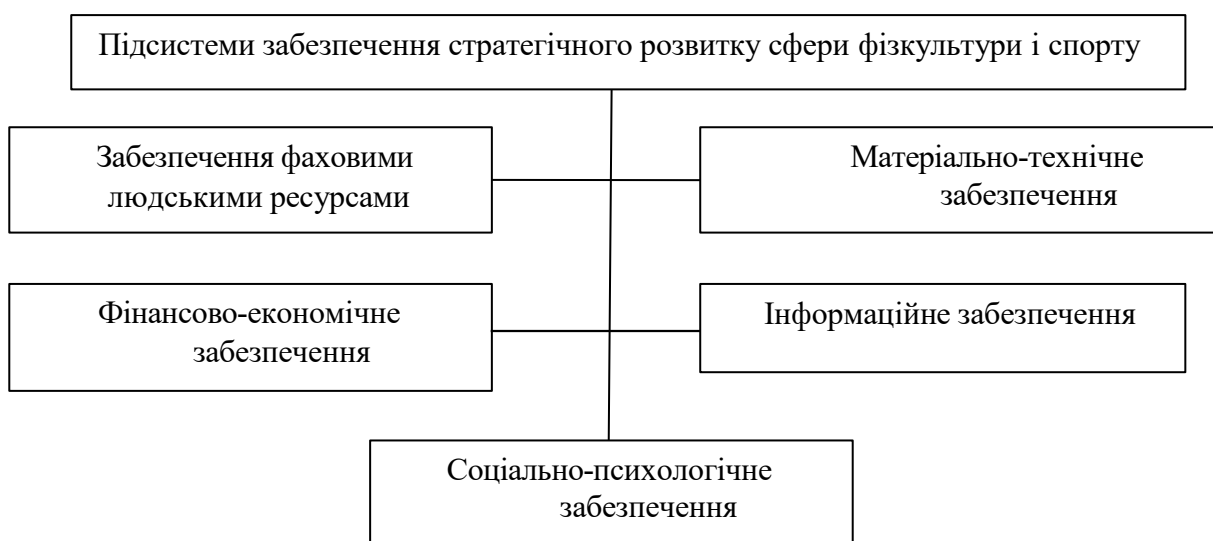

Рис. 3.10. Основні підсистеми забезпечення стратегічного розвитку сфери фізкультури і спорту*

* Складено автором

Кожна розглянута на рис. 3.10 підсистема має свої особливості, але на практиці, при реалізації стратегічної мети вони мають доповнювати одна одну. Ці підсистеми пов'язані між собою вертикальними зв'язками (держава-регіони-громади-організації), сприятимуть забезпеченню певної цілісності системи, а також безперервності стратегічного розвитку, тобто повсякденної

підтримки процесів, що дозволяють досягнути поставлені завдання.

Треба зазначити, що всі питання, які пов'язані з першою підсистемою - забезпечення фаховими людськими ресурсами - регулюються не лише державою, а й національними федераціями, які здійснюють її централізовану координацію. У системі забезпечення людськими ресурсами вже багато років існує велика кількість проблем, що зумовлюють скорочення чисельності кваліфікованого персоналу, втрату людського потенціалу за рахунок еміграції, зниження мотивації праці персоналу на досягнення високих спортивних результатів, дисбаланс в деяких видах спорту. Актуальною є проблема щодо забезпечення сфери спорту висококваліфікованим медичним персоналом у галузях спортивної медицини, спортивної реабілітації тощо.

Що стосується другої підсистеми - матеріально-технічного забезпечення, то вона є більш проблемною в умовах сьогодення. У Міністерстві молоді і спорту України визнають, що «Україні не вистачає сучасної, якісної та доступної спортивної інфраструктури, яка є основою для занять руховою активністю та спортом. Це є проблемою сфери, яка накопичувалася десятиліттями та суттєво гальмує її розвиток» [28]. Окрім того, під час російської агресії в Україні вже зруйновано більш ніж 30 великих об'єктів спортивної та молодіжної інфраструктури, що мають національне та регіональне значення, і ще більш об'єктів локального значення. За даними Міністерства молоді і спорту України, «станом на 06 травня 2022 р. зруйновано 12 спортивних та 1 молодіжний об'єкт; пошкоджено 41 спортивний та 17 молодіжних об'єктів» [28].

Характер руйнувань різний - десь вибиті віка, зруйновані стіни, дах, в інших закладах частково пошкоджено майно, а деякі взагалі було знищено. Найбільша кількість постраждалих від обстрілів спортивних об'єктів зафіксовано в Донецькій, Луганській, Харківській, Сумській та Київській областях. Також руйнувань зазнали цивільні спортивні об'єкти Чернігівської, Житомирської, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей та м. Києва. Зазначимо, наразі список зруйнованих або пошкоджених об'єктів спортивної

та молодіжної інфраструктури не є повним, адже частина територій зазначених областей досі знаходиться під тимчасовою окупацією, а на інших територіях триває розмінування. Чим далі триватимете війна, руйнування будуть на жаль, ще більшими.

Розвиток цифрових технологій у сфері спорту є одним з визначальних чинників у XXI столітті. В свою чергу, розвиток спортивної індустрії на основі цифрових продуктів, програм і мереж є ключовим трендом сьогодення, який необхідно враховувати при покращенні функціонування підсистеми інформаційного забезпечення сфери фізкультури і спорту. Враховуючи високий трудовий потенціал України у сфері інформаційних технологій, створення сприятливих умов для розвитку інноваційних технологій у сфері спорту є одним з пріоритетних напрямків фінансового забезпечення цієї сфери. Саме діджиталізація галузі фізичного виховання і спорту на наш погляд, є пріоритетним і перспективним напрямком її подальшого розвитку .

Потрібно розуміти, що вищезазначені підсистеми забезпечення фізкультури і спорту працюють ефективно лише в умовах повного, стабільного й своєчасного фінансового забезпечення. Саме ця підсистема є визначальною для гарантування стратегічного розвитку галузі.

Фінансово-економічна підсистема розвитку – це сукупність характеристик економічних взаємовідносин в сфері фізкультури і спорту та поза її межами - з державними органами, науковими організаціями, зарубіжними партнерами, що включає сукупність визначених відносин власності, систем руху фінансових ресурсів та методів господарювання регламентованих відповідними правовими нормами, втілених у організаційно-економічні механізми, що дозволяють ефективно функціонувати в умовах нестабільного середовища. В Україні з 2022 р. фінансування сфери фізкультури і спорту різко скоротилося у зв'язку з військовими подіями.

Отже, розглянуті підсистеми у сукупності мають забезпечити не лише життєздатність сфери фізичного виховання і спорту в Україні у короткочасні

терміни, а також її подальший розвиток та ефективне управління у довгостроковій перспективі з урахуванням глобальних викликів.

Виходячи з вищесказаного можна сформулювати концептуальну модель управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації (рис. 3.12).

Рис.3.12. Концептуальна модель управління розвитком сфери фізичної культури і спорту в умовах глобалізації та сучасних викликів*

*складено автором

Суть цієї моделі полягає в тому, що для забезпечення ефективного управління розвитком сфери фізичної культури і спорту та досягнення цілей необхідно враховувати й вчасно коригувати стратегічні вектори розвитку даної сфери з урахуванням глобалізаційних викликів та провідного світового досвіду шляхом дослідження факторів зовнішнього середовища (інформаційний простір – інформаційні технології, штучний інтелект, національні особливості,

соціум та його культура) та забезпечення стратегічного розвитку під впливом глобалізації.

У цілому, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що найбільш суттєво процеси глобалізації в сфері управління фізичним вихованням і спортом здійснюють вплив на впровадження загальносвітових норм, правил, регламентів, стандартів у різних видах спорту; прискорення інформаційними, технологічними, інноваційними обмінами; розширення співпраці між спортивними організаціями і федераціями різних країн і обмін досвідом між ними, підвищення кваліфікаційного рівня персоналу (тренерів, спортсменів, менеджерів). Але є і зворотна сторона цього процесу, зокрема, глобалізаційні процеси виступають загрозою втрати національної ідентичності у зв'язку з тим, що у загальнопланетарному масштабі стрімко набирає обертів трудова міграція спортсменів і тренерів.

Таким чином, сучасні процеси управління фізичною культурою і спортом в Україні вимагають вдосконалення наявних регіональних і державних програм розвитку спорту, розробки нових креативних, нестандартних проєктів, стратегій з урахуванням європейського досвіду, а також формування дієвих моделей їхньої реалізації в нових глобалізованих реаліях нашого життя.

Висновки до третього розділу

У даному розділі проведено дослідження тенденцій в країнах ЄС в управлінні сферою фізичної культури і спорту, виявлено можливості його імплементації на національних теренах, розглянуто стратегію розвитку даної сфери в Україні до 2028 р., реалій військового часу, викликів та потреб післявоєнного періоду. На основі проведених досліджень, зроблено наступні висновки:

1. Найбільша кількість об'єктів спортивної інфраструктури зосереджена у Дніпропетровській, Харківській, Львівській та Одеській областях. Найменш

розвиненою інфраструктурою характеризуються Луганська, Закарпатська та Херсонська області. Проблемними питаннями розвитку спортивної інфраструктури у більшості регіонів є її технічний стан, диверсифікованість за видами спортивної діяльності, незбалансованість, невідповідність соціальним потребам та сучасним трендам розвитку спорту в умовах глобалізації.

2. Узагальнюючою характеристикою стану здоров'я населення є Індекс здоров'я, який в Україні розраховується з 2016 р. і має позитивну динаміку. Але є суттєві регіональні відмінності, зокрема, найвищий рівень здоров'я у населення у Миколаївській, Херсонській, Чернігівській та Луганській областях. Більшість областей потрапили до групи із рівнем індексу здоров'я населення 50 % - 60 % . Найнижчий рівень індексу здоров'я був в - Івано-Франківській, Тернопільській, Сумській областях.

3. Видатки з Державного бюджету на духовний та фізичний розвиток поступаються майже всім іншим пріоритетним напрямам. Фінансування спорту та фізичної культури з державного та місцевих бюджетів засвідчило позитивну динаміку і переважає значення місцевих бюджетів (більш ніж у 2 рази) після реформ децентралізації у 2016 р.

4. Показник фінансування спорту в розрахунку на душу населення перевищує 200 євро в таких країнах ЄС: Люксембург, Швеція Фінляндія. В Європі цей показник у середньому складає 100 євро. В Україні у 2017 р. на спорт виділялося 27 євро на особу, у 2024 р. закладено ще менше, 7 євро.

5. Аналіз тенденцій управління фізичною культурою і спортом в провідних європейських країнах та країнах Північної Америки дозволив здійснити його узагальнення і виявити спільні підходи, можливості його імплементації на теренах України, а також виокремити ключові аргументи щодо ролі спорту у розвитку сучасного суспільства.

6. Зазначені пріоритетні напрямки реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту України на період до 2028 р., стратегічні імперативи реалізації державної політики в сфері фізичної культури і спорту на

регіональному рівні із виділенням ключових кроків, пріоритетних напрямків та очікуваних результатів.

7. Розглянуті основні підсистеми забезпечення стратегічного розвитку сфери фізкультури і спорту та необхідність їхнього збалансування і узгодження в сучасних глобалізаційних умовах.

8. Запропонована концептуальна модель управління розвитком сфери фізичної культури і спорту в умовах глобалізації та сучасних викликів дозволить зменшити негативний вплив глобалізації на розвиток спорту в Україні.

ВИСНОВКИ

1. Розглянуте теоретичне підґрунтя сутнісних характеристик фізичної культури і спорту, виявлено їхні тенденції й стратегічні цілі, охарактеризоване міжнародне регулювання управління фізичною культурою і спортом в умовах глобалізації, що дозволило дійти висновку: існуючі національні і міжнародна система фізкультури і спорту знаходяться в постійному динамічному розвитку і трансформуються під впливом багатьох факторів, у тому числі й глобалізаційних. Відзначено, що тренд на підтримку здорового способу життя сформувався у світі протягом останніх 15-20 років під впливом багатьох чинників, зокрема, розвиток сучасних технологій, зростання добробуту населення, усвідомленості та його обізнаності про переваги здорового способу життя, популяризація фізичної форми та привабливої зовнішності. Серед найбільш негативних наслідків глобалізації в останні роки під час глобальної пандемії та військових дій в Україні є виникнення принципово нових проблем - погіршення логістичних шляхів, ускладнення та сповільнення виробничих процесів, погіршення екологічних систем, психічного та фізичного стану здоров'я населення. Відзначено необхідність міжнародного регулювання, координації й співробітництва у сфері фізичної культури і спорту. Огляд теоретико-методологічних засад управління фізкультурою і спортом засвідчив фрагментарність та недостатність досліджень в цій сфері, зокрема в Україні, що потребує розширення напрямків відповідних наукових досліджень.

Було визначено, що для досягнення результативного управління у сфері фізкультури і спорту потрібне визначити сучасні глобальні і регіональні тренди розвитку: діджиталізація спорту, посилення індивідуалізму, виникнення нових видів спорту, зростання ринку кіберспорту, розвиток блокчейн технологій, використання штучного інтелекту тощо.

2. Проведено аналіз сучасного стану та національних особливостей управління сферою фізичної культури і спорту в Україні, показників розвитку фізкультури і спорту в Україні за період 2010-2022 рр., основних показників участі спортсменів України у офіційних міжнародних змаганнях з

олімпійських видів спорту протягом 2022-2023 рр.. Виявлено основні недоліки, які потребують негайного усунення, а також ключові тенденції функціонування й розвитку сфери фізкультури і спортом в Україні в умовах глобалізації.

3. Досліджено глобальні та національні тренди розвитку спорту, а також виявлено вплив функціонування закладів фізичної культури і спорту на рівень здоров'я населення в глобалізаційних умовах. Так, найвищий рівень здоров'я у населення (понад 60 %) було зафіксовано у Миколаївській, Херсонській, Чернігівській областях. Більшість областей потрапили до групи регіонів із рівнем індексу здоров'я населення. Найнижчий рівень індексу здоров'я спостерігався в Івано-Франківській, Тернопільській, в Сумській областях.

4. Дана оцінка досвіду управління сферою фізичної культури і спорту в країнах ЄС, подальший розвиток отримала можливість імплементації цього досвіду в Україні, що дає можливість зосередитися та обґрунтувати найбільш оптимальні варіанти, котрі сприяють досягненню стратегічних цілей і завдань. Обґрунтована необхідність збалансування і узгодження основних підсистем забезпечення стратегічного розвитку сфери фізкультури і спорту в сучасних глобалізаційних умовах.

5. Розроблено концептуальну модель управління розвитком сфери фізичної культури і спорту в умовах глобалізації та сучасних викликів, суть якої полягає в тому, що для забезпечення ефективного управління розвитком сфери фізичної культури і спорту та досягнення цілей необхідно враховувати й вчасно коригувати стратегічні вектори розвитку даної сфери з урахуванням глобалізаційних викликів та провідного світового досвіду шляхом дослідження факторів зовнішнього середовища (інформаційний простір – інформаційні технології, штучний інтелект, національні особливості, соціум та його культура) та забезпечення стратегічного розвитку.

6. Подальші дослідження мають бути спрямовані на обґрунтування прийняття управлінських рішень в сфері фізичної культури і спорту в умовах глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтович Р.В. Глобалізація як універсальна форма історичної динаміки перехідних суспільств. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 1. С. 21-32.
2. Гасюк І.Л. Пріоритетні напрями удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом. *Економіка та держава*. 2013. № 11. С. 129-132.
3. Дон А. Г., Савіна О. Ю. Тенденції управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації. *Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць*. Миколаїв: Ілліон, 2024. Вип. 17. с.71-84.
4. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 р. № 3809-XII / ВВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення 06.06.2024 р.)
5. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 10.06.2024 р.)
6. Індекс здоров'я. Україна – 2019: Результати загальнонаціонального дослідження. Київ 2020. URL: http://health-index.com.ua/HI_Report_2019_Preview.pdf (дата звернення 12.09.2024 р.)
7. Кембриджський словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ja/dictionary/english/physical-culture> (дата звернення 21.06.2024 р.)
8. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.06.2024 р.)
9. Красовская Е., Кошевой А. «Институциональная основа маркетинговой концепции управления спортом в Украине». *Європейський вектор економічного розвитку*. 2015. № 2 (19). С. 85-96.

10. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі. URL:
http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf (дата звернення 10.10.2024 р.)
11. Леонова Ю. О., Бондар А. С. Управління ринком спортивно-оздоровчих послуг: проблеми та особливості. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 43. С. 189–195.
12. Ліщук С.В. Система державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=794>.
13. Ліщук С.В. Сучасний стан та тенденції державного регулювання в сфері професійного спорту. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 5. С. 106–109.
14. Лукашук В. Особливості підприємницької діяльності у сфері спорту. *Український соціум*. 2012. № 2. С. 43–52.
15. Мельниченко О. А. Управління структурними зрушеннями: підручник. Х.: Оберіг, 2013. 300 с.
16. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. посіб. для студ. економ. спец. закл. вищ. Освіти. МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Г. М. Чирва. Умань, 2021. 200 с.
17. На розвиток спорту в бюджеті-2022 передбачено 11,3 млрд. гривень. URL: <https://censor.net/ua/news/3288506> (дата звернення 11.09.2024 р.)
18. Павленко Ю. Організація та середовище системи науково-методичного забезпечення олімпійської підготовки. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2011. 4(6), С. 34–39.
19. Перріш К. Походження, поширення та розвиток поло: культурний потік зі сходу на захід. *Спорт у суспільстві* . 2018.
20. Розентрауб М. Зворотний занепад міст . 2-е вид. Бока-Ратон, Флорида: CRC Press .2014.

21. Руська Р. В. Економетрика: навч. посібник. Тернопіль: Тайп. 2012. 224 с.
22. Скільки коштів витратила Україна на фізкультуру та спорт за останні 14 років. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/02/11/infografika/finansy> (дата звернення 11.09.2024 р.)
23. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту України на період до 2028 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 14.09.2024 р.)
24. Сутула В. Концептуальні положення узагальнюючої теорії фізичної культури. Харківська державна академія фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту* № 3, червень 2017 р.
25. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 340 с.
26. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-treasury> (дата звернення 02.09.2024)
27. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20190923-1>. (дата звернення 02.10.2024)
28. Офіційний сайт Міністерства молоді і спорту України URL: <https://mms.gov.ua>. (дата звернення 24.10.2024)
29. Офіційний сайт Міжнародного олімпійського комітету. <https://olympics.com/en/sports/summer-olympics>. List of Summer and Winter Olympic Sports and Events. The Olympic Movement (дата звернення 08.09.2024)
30. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я ВООЗ. URL: <https://www.who.int> (дата звернення 08.09.2024)
31. Офіційний сайт ЮНЕСКО. URL: <https://www.unesco.org/en/sport-and-anti-doping/international-charter-sport> (дата звернення 09.09.2024)

32. Україна спортивна. Інформаційний довідник. 2020 рік. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/nakazy_statystichna_zvintnist/zbirnik-2020.pdf

33. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/373/fizichna-kultura> (дата звернення 17.05.2024)

34. Черба В. М., Герасимова Є. В. Стан та перспективи розвитку сфери фізичної культури в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 7. С. 70- 75, с.70

35. Areas of EU action. Available at URL: [https://ec.europa.eu/info/about\(europeanunion/about\(europeancommission/areas_eu_actio](https://ec.europa.eu/info/about(europeanunion/about(europeancommission/areas_eu_actio) (дата звернення 18.09.2024)

36. Brownell and Besnier. Значення та цінності в глобальному спорті . Оксфордські дослідницькі енциклопедії, Oxford University Press. дата звернення 15.06.2024)

37. Chappelet J.-L., 2018. Quelle réforme pour la gouvernance du sport international ? *Jurisport, la revue juridique et économique du sport*. Dalloz, 37–40.

38. Forster and Pope. Політична економія глобальних спортивних організацій . Лондон: Routledge. 2004.

39. Gems GR. Спортивний хрестовий похід: спорт і американський культурний імперіалізм . Lincoln, NE: University of Nebraska Press. 2012

40. Freeburn. Регулювання міжнародної спортивної влади, авторитету та легітимності . Лейден, Нідерланди: Brill Nijhoff Eds. 2010.

41. Kuwelker S., Diaconu M., and Kuhn A. Маніпулювання змаганнями в регламенті міжнародних спортивних федерацій: правовий синопсис. *Журнал міжнародного спортивного права*, 2022 № 4, С. 288–313.

42. McKinsey & Company URL: <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/sporting-goods-2022-the-new-normal-is-here> (дата звернення 12.06.2024 р.)

43. Moeller V. and J. Nauright. Суть спорту. Оденсе: Видавництво університету Південної Данії. 2003.

44. Muhamadiyev H. Virtuallik yangi falsafiy kategoriya sifatida //Scientific journal of the Fergana State University. 2023. № 3. С. 74
45. SELP модель регулювання міжнародного спорту URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19406940.2023.2205868>. (дата звернення 24.06.2024)
46. Siekmann. RCR. Специфіка спорту: спортивні винятки в законодавстві ЄС. *Журнал міжнародного спортивного права*. 3–4 липня. 2011. Gale Academic URL: [.gale.com/apps/doc/A352250486/AONE?u=anon~f283dd92&sid=googleScholar&xid=a8c2972f](https://www.gale.com/apps/doc/A352250486/AONE?u=anon~f283dd92&sid=googleScholar&xid=a8c2972f) (дата звернення 10.06.2024)
47. Sports Global Market Report 2021: COVID-19 Impact and Recovery to 2030. URL: <https://www.researchandmarkets.com/reports/5240315/sportsglobal-market-report-2021-covid-19-impact> (дата звернення 02.06.2024)
48. Sport in the EU. URL: https://europa.eu/european-union/topics/sport_en (дата звернення 22.06.2024)
49. White Paper. White Paper on Sport (2007). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52007DC0391> (дата звернення 10.06.2024 р.)
50. Yuldasheva D. Philosophical Aspects of Bioethics Problems in Modern Science. Open Access Repository. 2023. Т. 4. № 3. С. 1362-1368

ДОДАТКИ

Додаток А

Регресійне рівняння має вигляд такої лінійної функціональної залежності:

$$Y = \beta_0 X_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + u; \quad (1.1)$$

Де X_0 виконує роль одиничного регресора,

u - відхилення фактичних даних від розрахункових.

$$Y_i = \beta_0 X_{i0} + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + u_i. \quad (1.2)$$

Для визначення коефіцієнтів регресії скористаємося методом найменших квадратів:

$$\hat{\beta} = (X' \cdot X)^{-1} \cdot X' \cdot Y, \quad (1.3)$$

де X – матриця даних факторів впливу, яка складається із 8 рядків і 3 стовпців (табл. 3.2., граfi 2-4);

X' – транспонована матриця; Y – матриця результативних ознак, яка складається із 8 рядків і 1 стовпця (табл. 3.2., графа 1).

$$X'X = \begin{pmatrix} 8,00 & 49281,03 & 7430097,52 & 36745197,66 \\ 49281,03 & 312631389,61 & 44915178793,65 & 225797918086,72 \\ 7430097,52 & 44915178793,65 & 7036287936588,09 & 34262689658577,80 \\ 36745197,66 & 225797918086,72 & 34262689658577,80 & 169036019228474,00 \end{pmatrix}$$

$$(X'X)^{-1} = \begin{pmatrix} 117,8186583 & -0,001133178 & 1,25689E-05 & -2,66455E-05 \\ -0,001133178 & 3,38175E-07 & 2,93203E-09 & -7,9971E-10 \\ 1,25689E-05 & 2,93203E-09 & 4,07572E-11 & -1,49101E-11 \\ -2,66455E-05 & -7,9971E-10 & -1,49101E-11 & 9,88859E-12 \end{pmatrix}$$

$$X'Y = \begin{pmatrix} 474,24 \\ 2980492,303 \\ 432774072,4 \\ 2172545357 \end{pmatrix}$$

$$(X'X)^{-1}X'Y = \beta = \begin{pmatrix} 47,8836616 \\ 0,002032515 \\ -5,4645E-05 \\ 1,08048E-05 \end{pmatrix}$$

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
 ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**
 54007, м. Миколаїв, вул. Героїв України 5, тел./факс +38(0512) 42-42-80, e-mail: university@nuos.edu.ua

АКТ

**про впровадження результатів науково-дослідної роботи студента VI курсу
 спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
 Національного університету кораблебудування
 імені адмірала Макарова**

Дона А. Г.

«Управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації»

Матеріали і результати наукової роботи А. Г. Дон, в якій відображено дослідження на тему «Управління сферою фізичної культури і спорту в умовах глобалізації», включено до навчально-методичних матеріалів дисципліни «Управління сферою фізичної культури і спорту», для підготовки бакалаврів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Впровадження ухвалено кафедрою теоретичних основ олімпійського та професійного спорту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова на підставі обговорення професорсько-викладацьким складом кафедри.

Рішення про впровадження затверджено на засіданні кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту (протокол № 4 від 27 листопада 2024 р.)

В. о. завідувача кафедри теоретичних основ
 олімпійського та професійного спорту
 Національного університету кораблебудування
 імені адмірала Макарова

Віктор ДЕРКАЧ